Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

ай 1921 оной 21-нэй гарана. | № 7 (18330). | 1990 оной январиин 9, вторник | Сэн 3 мүн.

КПСС-эй ЦК-да БОЛОҺОН УУЛЗАЛГАНУУД

Литвагай Компартиин ЦК-гай болон Литвагай Компартиин Сагзуурын ЦК-гай (КПСС-эй платформо дээрэ) хүтэлбэрилэгшэдэй гуйлтаар эдэ Центральна Комитедүүдэй секретарьнартай, бюрогой гэшүүдтэй М. С. Горбачевой, В. А. Медведевэй, А. М. Яковлевай, Г. П. Разумовскиин уулзалганууд январиин 4-дэ, 6-да Москаада, КПСС-эй ЦК-да болоһон байгаа. Республикын Компартиин XX съездһээ хойшо тохёолдоһон байдалһаа гараха харгы замууд тухай һанамжануудаа тэдэнэр уулзалгануудай үедэ хубаалдаба. Эдэ асуудалнуудые зүбшэн хэлсэлгэ үргэлжэлүүлэгдэхэ. (ТАСС).

Адуун һүрэгөө олошоруулһан

АШАГТАЙ, ОЛЗОТОЙ

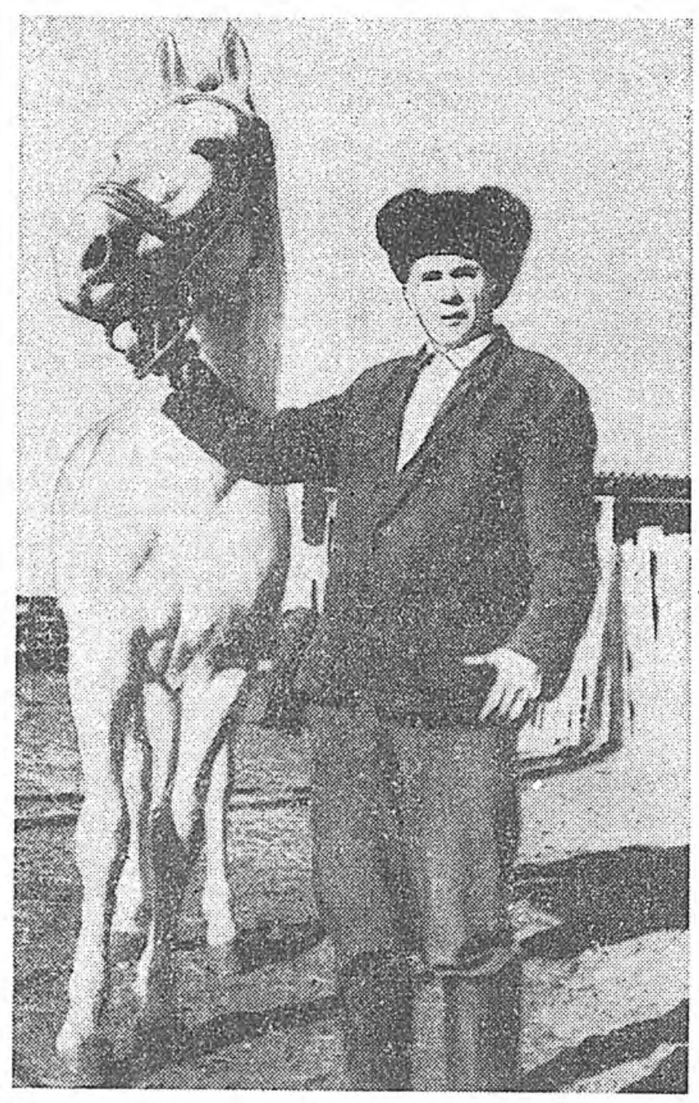
Анханда бусадһаа юугээршье илгардаггүй байһан ажахын экономикые нэгэ-хоёр жэлэй туршада эрид хүгжөөхэ бата найдамтай үндэһэ һуури табиха гээшэ бэлэн хэрэг бэшэ юм. Мухар-Шэбэрэй районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой правлениин гэшүүд ажахыгаа хүгжөөхэ арга замуудые бэдэрхэдээ, олон юумэ анхараа һэн. Теэд диилэнхи һалбаринуудтань мүнгэ зөөри тон ехэ хэрэгтэй боложо, бэрхэтэй байдал ушаруулаа. Эндэ правлениин гэшүүн, адуушадай бригадые хүтэлбэрилэгшэ Влас Егорович Бурдуковский өөрынгөө һанамжа хэлэжэ, яһала бодомжотой дурадхал оруулаа юм. Правлениин гэшүүдэй дунда «Влас өөрынгөө тала хаража иимэ дурадхал оруулба» гэхэшье хүнүүд бии һэн. Теэд бүхы дурадхалнууд сооһоо адуушанай һанамжа олондо дэмжэгдээ бэлэй.

Адуу моридые олоор үсхэбэрилхын хажуугаар эрхим үүлтэрэй азарга, гүүнүүдые түлжүүлжэ худалдахадаа түргэн болзорто олзотохо байһанаа ойлгоһон эдэнэр энэ һалбаридаа гол анхаралаа хандуулжа захалаа юм. Ушарынь хадаа Влас Егорович Бурдуковскиин хүтэлбэрилдэг бригада урда жэлдэнь республиканска заншалта выставкэ-аукциондо хабаадалсахадаа, өөһэдыгөө түлжүүлһэн нэгэ хээр азаргаяа 12 мянган түхэригөөр худалдаа һэн. Иигээд байхадаа, адуушад эрхим үүлтэрэй азарга, гүүнүүдые түлжүүлжэ худалдахадаа, горитой ехэ олзо оруулха байһанаа ойлгоо ха юм.

— Азаргануудые худалдажа, ажахыгаа һэргээһэн колхоз гэжэ хэлэхэ заримашуул районд омнай бии байха. Энэ зүб. Бага гаргашатайгаар ехэ олзо оруулха һалбаримнай адуу үсхэбэрилгэ байгаа. Адуунһаа эхи абаад, дам саашадаа бүхы мал ажалнай хүгжөөгдөө гээшэ. Тусхайлбал, хонидой үүлтэр һайжаруулагдаа. Мүнөө хара-алаг үүлтэрэй мал үсхэбэрилжэ эхилбэбди. Иимэ эрхим үүлтэрэй хуса, үнеэ, буха худалдажа абаха мүнгэ зөөри түрүүлэн адуу үсхэбэрилгэһөө суглуулагдаһан байха — гээд, Влас Егорович Бурдуковский хөөрэнэ.

Абаһаар урдандаа газаашалагдажа, үндэһөөрөө үгы хэгдэхээ байһан адуу үсхэбэрилхэ һалбарияа һэргээжэ, үүлтэртэ моридые олошоруулһанай ашаар мүнөө энээл олзотой һалбари болгоһон тус ажахын адуушад гансашье районд оо бэшэ, мүн республика дотороо суута гаранхай юм.

В. ЖИГЖИТОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: В. Бурдуковский ээлжээтэ аукционд о худалдагдахаар түлжүүлэгдэжэ байһан ородой хатарша үүлтэрэй һүн сагаан зүһэтэй азаргаяа ундалуулхаяа абаашажа ябана.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Малай үбэлжэлгэ — шанга шалгалта

ТЭЭНҺЭЭ АНХАРБАЛ ДЭЭРЭ

Баргажанай районд о нниитын малай үбэлжэлгын ямараар ябажа байһые шүүмжэлхы ёһоор хараад үзэбэл, тиимэ урмашамаар байдал үзэгдэбэгүй.

Комплексын гэшүүд энэ жэлэй малай үбэлжэлгэдэ зунһаа хойшо бэлдэжэ эхилээ юм. Ажалай һүүлээр үлэжэ, малайнгаа байрые дулаалһан байна. Комплексын начальнигаар һаяхан томилогдоһон Г. Х. Лусалова бэрхэтэйшэг байдалда нэн түрүүн ороо һэн. Тэрэ барилгын материал бэдэржэ, хаана ябаагүйб даа. Зарим тон хэрэгтэй материалнуудые район соогооше оложо шадаагүй. Шалада хэрэглэгдэхэ модо аяар Прибайкалиин районһоо бэдэржэ олоһон байха юм.

Иигэжэ бэлдэгдэһэн комплекс дээрэ районой малшадай заншалта зүблөөн болоо үнгэрөө һэн. Энэ баримта юу гэршэлнэб гэхэдэ, тэдэнэрэй шадал соогоо үбэлжэлгэдөө бэлдэһыень үшөө дахин элишэлжэ үгэнэ бшуу.

Яаригта һүүрин. Баргажанай трактһаа холо бэшэхэнэ, бүдэг нэрһадай үбэртэ малай үбэлэй байранууд холоһоо харагдадаг гээшэ. Эндэ А. Цыреновэй даадаг мал шахан таргалуулдаг гүүртэ оршоно. Малшад арендынэ подрядай гуримаар ажалаа эрхилдэг юм. Коллективтэнь наймаан хүн хүдэлнэ. Арендаторнуудта 322 толгой залуу эбэртэ бодо мал даалгагдажа үгтөө.

— Эдэнэрэй эрхилдэг ажал хэрэгынь мүнөө ехэл тулюуршаг байна. Үнгэрһэн хабарһаа үбһэ тэжээлээ гамнажа байһаар, эдэ малаа ехээр тураагаа, хүсэ шадалыень алдахуулаа һэн. Иимэ алмалтын хойшолон ехэл гарзатай байшоо, — гэжэ колхозой арадай хиналтын комитедэй түрүүлэгшэ Б. Ухинова хэлэнэ.

Зунай эхин һараһаа хойшо намар орой болотор яһала саг бии гээшэ ааб даа. Энэ хугасаа соо малайнгаа байрые заһабарилха, бэлдэхэ талаар тодорхой ажал хэгдэхэ байгаа бшуу. Зүгөөр тиимэ хүдэлмэриин хэгдээгүйнь харамтай. Энэ хүйтэнэй үедэ залуу мал газаа, шэбхэ шабааһанһаа сэбэрлэгдээшьегүй хорёо соо хаалтатай байба. Энэ гүүртын гурбан зуу гаран толгой малда оройдоол нэгэ аарба үбһэн асарагданхай. Бэшэниинь иигээд шэрэгдэхэ гэжэ ойлгобобди. Тэжээл буйлуулдаг цехын хүдэлгэгдэнэгүй. Малайнь байра дээрээ оройшьегүй, сонхо солоохойшьегүй харагдана. Иимэ байдал харахада, досоо ехэл аягүй болоодхихо юм.

Ахалагша хонишон С. Бубеев хоёрдохи жэлээ эхэ хонидые харууһалжа ябана. Лугшахаанай тээ саанахана, һүнэй комплексын хажууда тэрэнэй бууса оршодог юм. Эндэ ерэхэдээ, баһал гайхабабди. Хонидойнь байра соо, хурьгадайнь таһалгын бэлдэгдээгүй байһаниинь элирбэ. Байрань хуушан, үмхиржэ унаха болонхой.

Энэ унахаяа байһан далын хажууда шэнэ байра баригдана. Тэрээн соонь орожо харахадамнай, шалыень хэбэл, пеэшэнгыень тодхобол, оро хооршье болоһон байба. Бэенхэдээ һаа, эдээниие хүсэлдүүлхээр һааб даа.

«Малай үбэлжэлгэ — шанга шалгалта» гэжэ хэлсэдэгынь баһал зүбтэй ха. Энэ харюусалгатай хаһын үедэ дутуу дундануудай, шиидхэгдээгүй асуудалнуудай һүүлэй һүүлдэ ехэхэн гай тодхор асардагынь элитэ. Тиимэһээ эдэ бүгэдые эртээнһээл анхарха байгаа бшуу.

А. КАПУСТИН,
«Баргажанай үнэн» газетын редакциин хүдэлмэрилэгшэ.

1989 ондо үнеэн бүриһөө 2500 килограмм һү наахын түлөө!

1990 ОНОЙ ЯНВАРИИН 1-нэй МЭДЭЭН

…ууд	haагдаһан һүн (килограммаар): Жэлэй эхинһээ үнеэн бүриһөө	Нёдондо-нойхитой сасуулхада (+) ба (−)	Үнеэн бүриһөө сүүд-хэдэ	Жэлэй эхинһээ хойшо бүхыдөө haагдаһан һүн нёдондонойхитой сасуулхада (центнерээр) (+) ба (−)
…алай	2877	+243	5,2	+3592
	2794	+151	7,1	+6784
	2760	— 61	5,5	—3211
…ин	2675	+ 39	6,5	—3783
…эрэй	2427	+ 86	6,5	+1545
	2393	—100	5,1	+4637
…н	2386	+ 3	7,0	—2137
	2363	+161	5,6	+4300
	2349	+767	3,6	—4824
	2320	+143	5,5	+4697
	2230	+107	6,0	+3039
	2130	+ 32	4,1	+ 623
	2099	+121	4,7	+4916
	2048	—120	4,8	—11825
	2008	— 74	6,0	—5563
…й	2004	+447	3,6	— 66
	1914	— 37	3,7	— 641
	1906	+ 2	4,9	— 359
…й	1771	+187	4,4	+3596
	1043	+160	1,6	+410
…бүхыдөө	2282	—132	5,3	5550

…га тэмсэлээр орь…он түгэсэжэ, түү…аһан боложе сшо…аа соо республи…шад үнеэн бүри…ограмм һү һаа…эн зорилгоёо бо…бэелүүлжэ бираа…неэдэйнгээ һү шэ…айхиһаа зарим тэ… байна. Районуу… фермэ, һүнэй …та ажалладаг һаа…ераторнуудай үнгэрһэн жэлэй дүнгүүдые согсолон зэргэсүүлжэ харахада, Бэшүүрэй, Сэлэнгын, Яруунын, Баргажанай, Хориин районуудта үнеэдэйнь һү шэмэ нёдондоной энэ үеынхиһөө туд бүрэз 1,0—1,1 килограммаар дээшэлээ. Тиин гэһээ Хойто-Байгалай районд о 1,4 килограммаар доошолһон байна. Хяагтын районой ажахынуудта үнеэн бүхэнэй һү шэмэ 800 граммаар хороо.

Үнгэрһэн жэлэй нажар ган гасуур боложе, республикымнай олохон ажахынууд горитойхон хохидолдо ороо һэн. Тиимэһээ мүнөө олон ажахынууд үбһэ тэжээлээр урдынхиһаа бага ондо орожо байна. Иимэ хүшэр хүндэ үбэлжэлгээ һайнаар дабахын тула нэн түрүүлэн бүхы тэжээлээ шанаржуулан буйлуулжа, ашагтайгаар малдаа эдюулхэ болоно. Мүнөө үедэ тэжээлээ гамнаагүй һаа, хабарай утые дабахань бүри бэрхэтэй болохо бшуу.

«ЗӨӨЛЭН АЛТА» ЗӨӨРИ БОЛГОН...

Республика соогоо Яруунамнай ганса загаһа олзоборилдогоороо бэшэ, мүн хара-хаптар, сагаан үнэгэдые үсхэбэрилдэгээрээ яһала суутай болоһон нютаг гээшэ. Энэшье удаа Витимэй коопзверопромхозой ангуудые үсхэбэрилдэг фермын коллектив «зөөлэн алтаяа» зөөри болгожо эхилээ.

— Бидэ һаял болотор ангай арһа Эрхүүгэй баазада бултыень эльгээдэг байһан гээшэбди. Ажахын тоосоондо сроһонһоо хойшо манай фермын ан үсхэбэрилэгшэд зарим хубиинь район доторoo үлөөгөөд, нютагайнгаа зондо өөһэдынгөө дураар худалдаха аргатай болоо, — гэжэ тус фермые даагша С. Г. Иванов эрхилжэ байһан ажал тухайгаа хөөрэжэ эхилнэ.

Ан үсхэбэрилхэ гээшэ тиимэшье бэлэн хэрэг бэшэл даа. Илангаяа үнэгэдые гарза хоролтогүйгөөр тэнжээхэдэ, дүй дүршэлэй, үдэр бүриин анхарал, оролдолгын хэрэгтэй болодогынь элитэ. Тиимэһээ энэ шухала хэрэгые эрхилхын тула тэсэбэритэй байха зэргэтэй.

Үнэгэдые түхэреэн жэлэй туршада үсхэбэрилхэдэ, гурбан гол шухала кампани үнгэргэгдэдэг байна. Нэгэдэхинь, эмэ үнэгэдые ороондо оруулха, хоёрдохинь түл абаха, гурбадахинь «зөөлэн алтаяа» зөөри болгохо.

— Ноябриин тэнгээр энэ гурбадахи кампанияа эмхитэйгээр эхилээбди. Даб дээрэ 1000 үнэгэдэй арһан абтаад байна. Бидэ мүнөө жэлдэ бүхыдөө 2100 арһанай даабаритай һэмди. Тэрэнэй 1500-нь хара-халтар, 600-нь сагаан үнэгэдэй арһан байха ёһотой. Эрхүүгэй баазада 1500 арһа эльгээхэбди. Харин бэшыень район соогоо худалдахаар хараалнабди, — гэжэ Сергей Григорьевич мэдүүлнэ.

Энэ фермэдэ дүй дүршэлтэй аншад, үсхэбэрилэгшэд нилээд олон юм. Тэдэнэй дундаһаа Галина Ивановна Сутуриногай даадаг звеногойхидые онсолон тэмдэглэхээр. Энэ эхэнэр өөрөө фермэ доторoo дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ онсо шалгаржа гараһан байна. Тэрэ даалгагдаһан 72 эмэ үнэгэнһөө 252 гүлгэдые абаха һаа, тэрэнэй 290-дэ хүргэһэн габьяатай.

Мүнөө «зөөлэн алта» абаха үедэ Татьяна Кирилловна Гнеушева дүршэл шадабаритай байһанаа харуулжа шадаа. Тэрэ энэ кампаниин эхилһэнһээ хойшо 200 арһа абаад байна. Мүн лэ эндэ Зоя Александровна Жданова һайнаар хүдэлдэгөөрөө бэшэндээ хүндэтэй болонхой.

Фермэ дээрэ «зөөлэн алтанай» харюусалгатай хүдэлмэри үдэрһөө үдэртэ үргэлжэлнэ. Эдэнэр һаяын үдэрнүүдтэ хара-халтар, сагаан үнэгэдэй арһа нютагайхидтаа худалдажа эхилхэнь.

Д. БАЗАРОВ.

…ОНДО ҺАЙШААГДАНА

…йоной колхоз, совхозуудта коо…ендиэ подрядай гурим үргэнөөр …жэ байнхай. Жэшээнь, «Сибиряк» …тачок» гэһэн кооперативайхид 200 …жа абаад харууһалжа байна. Тус … Любовь Маркоана, Павел Юрье… тэдэнэй хүрьгэн Сергей Деми… Любовь Афанасьевна, Борис Ми…доринтон, Андрей Николаевич …д хүдэлнэ. Түсэбэй ёһоор, коопе…л соо 200 эхэ гахайһаа 3 мянган …бажа түлжүүлхэ юм. Мүнөө эн…оонхо абтанхай харууһалагдана. …уд, Түнхэн һууринай айлнууд арен…баталжа, гахай, үхэр абаад түл…адаг болоо. Валентина Степанов… зургаан поршоонхо худалдажа …ряк» колхозтой хэлсээ баталжа …хоз гахай бүхэндэнь 5 центнерэй …хэ тарьяанай зүйл үгөө һэн. Нё…рын туршада 6 гахай түлжүүлээд …520 килограмм мяхан абтаһан бай… эндэһээ 587 түхэригэй сэбэр ол…һөө Валентина Степановна колхо…ин гуйлтаар профилакторидо на…дые харууһална. …ровна Елцина Саянай транспорт…эдсестрагаар хүдэлдэг. Колхозтой …лаад, 32 гахай харууһалдаг юм.

һаяхан тэрэ 20 гахай тушаагаа. Үлэһэн 12 гахайнь һаядаа поршоонхолхо юм. Харин Иван Иннокентьевич Ларионов нёдондо гурбэн һаратай 40 поршоонхо колхозһоо абаад, долоон һарын туршада тэжээжэ, 41,6 центнер шэгнүүртэйгээр тушаагаа. Иван Иннокентьевич гахай харууһалһанай ашаар 4183 түхэригэй сэбэр олзо абаа. Иимэ аргаар колхозтой хэлсээ баталаад, И. Е. Беспалов, И. И. Смирнов ба бусад гахайнуудые тэжээжэ, колхоздоо тушаана.

Мүн һаагдаха, тугаллаха үнеэдые хүн зон арендээр абана. Жэшээнь, Антонида Дмитриевна Петерсон дүрбэн үнеэ харууһална. Үнгэрһэн жэлэй 9 һарын туршада һү, мүн тугалаа тушаагаад, 1140 түхэриг олзотой гараһан байна. Нёдондо 9 һарын туршада Александр Иннокентьевич Кобелев 1101 түхэриг, Николай Данилович Демин 1481 түхэриг олзо олоһон байна. Колхозой арендаторнуудай хоорондо мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрэнхэй, шалгарагшадынь урмашуулагдана. Жэшээлбэл, нёдондо гурбан арендатор түлбэригүй путевкоор шагнагдажа, оронойнгоо городуудаар аяншалаад ерээ. Тэдэнэй тоодо И. И. Ларионов, Л. М. Седова гэгшэд оролсоо һэн.

И. САРГАЕВА,
«Сибиряк» колхозой ахамад экономист.

МАНАЙ ХӨӨРЭЛДӨӨН

Энэ үедэ жэлэй туршада хэһэн ажалайнгаа дүнгүүдые согсолоод, тобшолол хэжэ, саашанхи түсэбүүд хараалагдадаг гээшэ. «Бурятэнергострой» трестын «Жилстрой» управлениин В. И. Жибровой хүтэлбэрилдэг 3-дахи участогай коллектив үнгэрһэн жэлэй туршада һара бүриин түсэбтэ даабаринуудаа сүм бэелүүлэн, Гусиноозерск хотын барилгын эмхинүүдэй участогуудай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ түрүүлжэ гараа. Гэхэ зуура ажахы эрхилэлгын шэнэ эрхэ байдалда эсэсэй дүнгүүд — даажа абаһан объектнүүдые ашаглалгада тушаалта тэдэнэрэй һанаае зобооно. Үнгэрэгшэ жэл соо 1,5 мянга гаран дүрбэлжэн метр талмайтай байрын гэрнүүдые ашаглалгада оруулаа. Энэмнай ехэ гээшэ гү, али бага гү? 1988 оной хугасаа соо 10 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай гэр байра хэрэглэгшэдтэнь тушааһые харахада, бага гээд хэлэхээр байна. Манай штатнабэшэ корреспондент З. Суслова В. И. Жибровтой уулзажа, хэдэн асуудалда харюусахыень гуйһан байна.

ХУУШАРҺАН АРГАҺАА ЭРИД АРСАХА

— Шэнэ жэлэй эхилтэр байрын хоёр гэр баригдажа, ашаглалгада тушаагаабди. Онсолходо, 15/1, 15/2 гэрнүүд болоно. 15/2 гэр урид ашаглалгада үгтэхэ ёһотой аад, материально-техническэ муу хангалгаһаа боложе, хойшолуулагдаһан юм. Харин 12 айл бүлын байха байрын нэгэ гэр дулаасуулгын түхеэрэлгэнүүдээр хангагдаагүй байжа, энэ жэлдэ баригдажа дүүргэгдэхэ болоо. 100 һууритай столово үнгэрһэн ондо ашаглалгада үгэхэ түсэбтэй һэмди. Теэд элдэб материалнуудаар хангагдангүй байһанһаа боложе, баһал болзорынь хойшолуулагдаба. Түмэр соргонуудаар хүсэд хангагдангүй байһан ушарһаа хилээмэнэй завод баригдабагүй. Тиигэжэ энэ жэлдэ ашаглалгада үгтэхэ болоо.

Асуудал: Объектнүүдые ашаглалгада тушааха түсэбые дүүргэнгүй байһанай шалтагаанинь гэхэдэ, элдэб янзын материалнуудаар дутуугаар хангаһан ушар гэгдэнэ. Энэмнай зүб гээшэ гү?

Харюу: Зүб даа. Мүнөө энэ асуудал гол шухала болонхой. Захил хэһэн предприятинуудшье, бидэнэршье энэ асуудалые суг түргэнөөр шиидхэхэ ёһотойбди. Хуушарһан онол аргануудаар ажахы эрхилэлгэ энэ асуудалые улам орёо болгоо. Жэшээ болгон нэгэ иимэ баримта дурдаһуу. Манай управлениин ажалша коллективэй соведэй зүбшөөлгүйгөөр сантехнигүүдэй участок «Бурятэнергострой» трестын мэдэлдэ үгтөө һэн. Уридшалан һайнаар бодожо үзэнгүй, коллективтэй зүбшэнгүй абаһан энэ шиидхэбэри тон буруу байгаа. Үнэн дээрээ тус участок управлениин мэдэлдэ оронгүй байжа, хахад жэлэй туршада ехэ хүдэлмэри хээгүй бшуу. Иигэжэ үнэтэ саг миил һалаад, түсэб дүүргэлгэдэ һаад ушаруулагдаа, мүнөө эндэхи байдал хуушан түхэлдөө оруулагдаа. Эсэсэй дүнгүүдһээ бүхы юумэнэй дулдыдажа байхада, иигэжэ албадаһаниинь манда тон хойшолонтой байба. Тиигэбэшье технико-экономическа, финансова дүнгүүдээр жэлэй түсэб сүм бэелүүлэгдээ.

Асуудал: Участогай ажал ябуулгада ажахын тоосооной гурим хэр нүлөө үзүүлээ гээшэб?

Харюу: Ажахын тоосооной нэгэдэхи янзаар үнгэрэгшэ жэлэй эхинһээ хүдэлжэ байнабди. Манай үйлэдбэридэ энэ гурим яһала һайнаар нэбтэрүүлэгдээ. Үгтэһэн салин хүлһэнэй жасаһаа үлүү мүнгэн түлэгдэнэгүй. Шэнэ гуримаар хүдэлжэ эхилһэнһээ хойшо хүн бүхэн түсэбтэ даабарияа сүм дүүргэхэ, эсэсэй үндэр дүнгүүдые туйлаха гэжэ оролдоно. 15/1 гэртэ хүдэлжэ эхилхын урда тээ бригада бүхэндэ даабари үгтөө, декабриин 25-да ашаглалгада тушаагаа һаа, хэды шэнээн салин хүлһэ, мүнгэн шан абаха байһыень тооложо, тэдэнэртэ хэлэжэ үгөөбди. Бригадануудай коллективүүд арга боломжонуудаа һайса тооложо үзөөд, хараалагдаһан саг соонь ашаглалгада тушаахые оролдоо. Энээнэй тула халаанай һүүлээр үлөөд, мүн субботын үдэрнүүдтэшье хүдэлһэн байна. Харин халаанай һүүлээр үлөөд хүдэлхыень тэдэнэрые хэншье баадхаагүй гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Асуудал: Шэнэ гуримай ашаг үрэеэ һайнаар харюулхын тулада үшөө юу хэхэ хэрэгтэйб?

Харюу: Түрүү энэ гуримай булюу һайн байһые хүдэлмэришэд ойлгоно. Гэбэшье ашаг үрэеэ гүйсэд харюулхын тула барилгын материально-техническэ үндэһэ һуурые бэхижүүлхэ хэрэгтэй. Теэд мүнөө дээрээ иимэ һуури табигдаагүй байһаар. Энээнһээ уламжалан «Гэр байра — 2000» гэһэн программа сүм бэелүүлгэ хүшэр болоно. Бата һайн һууригүйгөөр байрын гэрнүүдые, социально-соёлой объектнүүдые барихань хүндэ юм. Гансал элдэб материалнуудаар хангалгые һайжаруулгада найдаха болонсбди. Хуушарһан албадан зонхилолгын онол аргын һандаргагдажа, ажахы хүтэлбэрилгын шэнэ гуримай үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдэжэ байһан мүнөө үе сагта иимэ ябадал үзэгдэнэ. Бүхыдөө арадай ажахын өөһэдөө өөһэдыгөө мүнгэ зөөрөөр хангаха, гаргашаяа өөһэдөө харюулха гуримаар 1991 онһоо хүдэлжэ эхилхэдэ, хангалгын предприятинууд болон захил хэгшэд шэнэ ёһоор ажаллажа эхилхэ байна.

АМЖАЛТА ХҮСЭБЭ

Һунгуулиин Центральна национально-территориальна 92-дохи округто РСФСР-эй арадай депутадуудай һунгалта үнгэргэхэ окружной һунгуулиин комиссиин заседани һаяхан боложе, тус округһоо ажалша коллективүүдээр дэбжүүлэгдэһэн РСФСР-эй арадай депутадуудта кандидадууд бүридхэлдэ абтаба. Һунгуулиин комиссиин түрүүлэгшэ — Улаан-Үдын трикотаж гадар хубсаһанай фабрикын директор А. Д. Тармаевай хүтэлбэри доро заседани болоо.

Окружной һунгуулиин комиссиин гэшүүдэй дуугаа үгэлгөөр һунгуулиин Центральна национально - территориальна 92-дохи округһоо РСФСР-эй арадай депутадуудта кандидадуудаар Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ **С. Н. Булдаев**, Буряадай эрдэмэй түбэй Президиумэй түрүүлэгшын орлогшо, географическа эрдэмэй доктор **А. К. Тулохонов**, тус түбэй Байгал шэнжэлдэг таһагай ахалагша эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ, географическа эрдэмэй доктор **С. Б. Помишин**, КПСС-эй Бэшүүрэй райкомой хоёрдохи секретарь **С. П. Будажапов** бүридхэлдэ абтаба.

Окружной һунгуулиин комиссиин гэшүүд, РСФСР-эй арадай депутадуудта кандидадуудай саашанхи ажал ябуулгадань, депутат болохын түлөө тэмсэлдэнь амжалта хүсэбэ.

В. ЛЕБЕДЕВА,
окружной һунгуулиин комиссиин түрүүлэгшын орлогшо.

ҺАЙН ШАНАРТАЙГААР

Захааминай районой Харацайн совхозой хүдөө ажахын машина, техникэ хадагалдаг талмайн хүдэлмэрилэгшэд һайн шанартайгаар техникээ жэл бүхэндэ заһабарилдаг заншалтай юм. Эдэнэр газарай хүрьһэ элдүүрилдэг, тарилгада хабаадуулагдадаг, тэжээл бэлэдхэдэг, ургаса хуряадаг түхеэрэлгэ, машинануудаа саг соонь бэлэн болгодог байна. Эдэ заһабарилагдаһан техникын шанарта механизаторнууд гомдодоггүй.

Хүдөө ажахын машина, техникэ хадагалдаг талмайе дүшэн жэлэй туршада механизатораар хүдэлһэн М. Ш. Гуляаев хэдэн жэлэй хугасаа соо таһалгаряагүйгөөр даажа ябана. Тэрэнэй хүтэлбэрилдэг бишыхан коллектив дотор дүй дүршэлөөр баян механизаторнууд яһала олон юм. Жэшээлхэдэ, нэгэдэхи отделениһээ Доржо Далаев, хоёрдохи отделениһээ Алексей Агафонов гэгшэд техникэ һайн мэдэхэ болоһон заһабарилагшад гээшэ.

Эдэнэр совхозойнгоо бүхы техникэ, машина үбэлэйнь хадагалаанда табяад, мүнөө тэдэнээ графигайнгаа ёһоор заһабарилжа байнхай.

КОНКУРС ҮНГЭРГЭГДЭБЭ

Проектно-барилгын «Бурятгражданстрой» нэгэдэлэй томо панельнүүдые бүтээдэг заводой бригадануудай дунда харалга-конкурс түрүүшынхиеэ үнгэргэгдэбэ. Энээнэй урда тээ барилгашадай, штукатур-шэрдэгшэдэй, хабсаргагшадай дунда мүрысөөн үнгэргэгдэһэн байха юм. Ажалай түрүү дүй дүршэл элирүүлжэ, олоной дунда дэлгэрүүлхэ зорилготойгоор энэ конкурс эмхидхэгдээ.

Бүхыдөө 12 бригада тус конкурсдо хабаадаһан байна. Энэ мүрысөөн долоон хоногой туршада болоо һэн. Конкурсын гуримай ёһоор түрүүшын һуури эзэлһэн бригада хоёр таһалгатай байраар, гэшүүн бүхэндэ 80 түхэриг мүнгэн шан түлэгдэхэ ёһотой байгаа. Удаадахи һуурида гарагшад нэгэ таһалгатай байраар, хүн бүхэн тус тустаа 60 түхэригөөр шагнагдаха һэн. Харин гурбадахи һуури эзэлэгшэд ВДНХ ошохо гурбан путевкоор, 45 түхэригөөр урмашуулагдаха. Тиин долоон хоногой туршада хэхэ хүдэлмэриин түсэб бригадануудта үгтөө бэлэй.

2-дохи участогай Г. Д. Лумбуновай хүтэлбэрилдэг бригадын коллектив бүтээсэ ехэтэй ажалаараа түрүүшын үдэрһөө шалгаржа эхилээ. Долоон хоногой туршада 260 кубометр продукци үйлэдбэрилхэ ёһотой аад, үнэн дээрээ 416 кубометртэ хүргэжэ, даабарияа 164 процент дүүргэһэн байна. Тиигэжэ тэдэнэр конкурсдо илажа гараа. Удаадахи һууринуудые 3-дахи участогай Н. В. Протопопов, 4-дэхи участогай А. Н. Телешов гэгшэдэй толгойлдог бригаданууд эзэлжэ, конкурсын гуримаар хараалагдаһан шангуудта хүртэбэ.

Д. ЦЫДЫПОВА,
нэгэдэлэй социалис мүрысөөнэй талаар инженер.

Республикын ажахын тоосоон: зорилгонууд ба арга боломжонууд

ПРЕДПРИЯТИНУУДЫЕ ХҮСЭТЭЙ БОЛГОХО

Улаан-Үдын авиационно үйлэдбэриин нэгэдэлэй коллектив, байгша оной январиин нэгэнһээ ажахын гүйсэд тоосооной, өөһэдыгөө өөһэдынгөө мүнгэ зөөреэр хангаха гуримда оруулагдаад ажаллажа байнхай. Машина бүтээлгын һалбариин олонхи предприятинуудта адли манай нэгэдэл ажахын тоосооной нэгэдэхи моделеэр хүдэлнэ гэхэ гү, али абаһан ашаг олзоёо нормативай ёһоор хубаарилна. Ажахы эрхилэлгын шэнэ эрхэ байдалда хүдэлхөөр бэлэдхэлэй үедэ нэгэдэлэй экономическа албан цехүүдэй болон таһагуудай үйлэдбэри доторой ажахын тоосоон тухай, ажахын тоосоото подразделенинүүдэй материальна харюусалга, салин хүлһэнэй жаса байгуулха, предприятиин хүдэлмэрилэгшэдые материальна талаһаань урмашуулха гэхэ мэтын дүримүүдые зохёоһон байха юм.

Ажахын тоосооной гол ёһонуудые нэбтэрүүлхэ хүдэлмэриие хүтэлбэрилхын тула нэгэдэлэй ахамад экономист түрүүлэгшэтэй тусхай комисси байгуулагдаа һэн. Уридшалан табигдаһан графигай ёһоор тус комиссиин суглаан дээрэ цехүүдэй, албануудай, таһагуудай хүтэлбэрилэгшэд ажахын тоосоото харилсаануудые нэбтэрүүлжэ байһан тухайгаа хөөрэдэг, тоосодог юм.

Квартал бүхэндэ нэгэ удаа болодог «экономикын үдэрнүүдэй» туршада нэгэдэлэй хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэд предприятиин ажахы эрхилэлгын үндэһэн асуудалнуудые зүбшэн хэлсэдэг гуримтай болонхой. Жэшээлхэдэ, байгша оной түрүүшын хахад жэлэй финансово-ажахын дүнгүүд август һарада болоһон суглаан дээрэ зүбшэгдөө бэлэй. Гол зүйлнүүдые бүтээлгын гаргашануудые доошолуулха талаар бэелүүлэгдэһэн хэмжээ ябуулгануудай дүнгүүд декабриин эсэс багаар зүбшэгдэхэ ёһотой.

Материальна, ажалай гаргашануудые, үйлэдбэриин аппарадые барижа байлгада һомологдодог мүнгэ зөөри, продукциин өөрынь үнэ сэн доошолуулха нөөсэ, арга боломжонуудые элирүүлхэ зорилготойгоор цехүүдтэ экономическа конференцинүүд март соо болоо һэн. «Үйлэдбэриин ашаг үрэ, олзо оршо абалгын ургалта дээшэлүүлхэ гол арганууд» гэһэн темээр экономическа конференци апрель һарада болоһон байна.

Эдэ конференцинүүдэй үедэ хараалагдаһан хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлһэнэй ашаар нэгэдэлэй хүдэлмэриин дүнгүүд һайжаруулагдаа, продукци үйлэдбэрилгын гаргашанууд доошолуулагдаа, ашаг олзо ехээр абтадаг болоо. Баталһан хэлсээнэй ёһоор продукци худалдаха байгша оной 9 һарын түсэб 100 процент бэелүүлэгдэжэ, хэдэн мянган түхэригэй балансова олзо оршо абтаа гэхэ гү, али үнгэрэгшэ жэлэй энэ үеынхитэй сасуулхада, 11 процентээр ехэ болоһон байна. Энээнэй ашаар лэ экономическа урмашуулгын бүхы жасанууд мүнгэ зөөреэр нэмээгдээ. Розничнэ сэнгүүдээр тоолоходо, 17324 мянган түхэригэй арадай үргэн хэрэглэлэй эд бараан 9 һара соо гаргагдаа гэхэ гү, али үнгэрэгшэ жэлэй энэ үеынхитэй сасуулхада, 1610 мянган түхэригөөр үлүү үйлэдбэрилэгдэһэн байха юм. 1604 мянган түхэригэй түлөөһэтэй хангалга хүн зондо үзүүлэгдээ гэхэ гү, али үнгэрэгшэ жэлэй энэ үеынхиһээ 184 мянган түхэригөөр ехэ болоно.

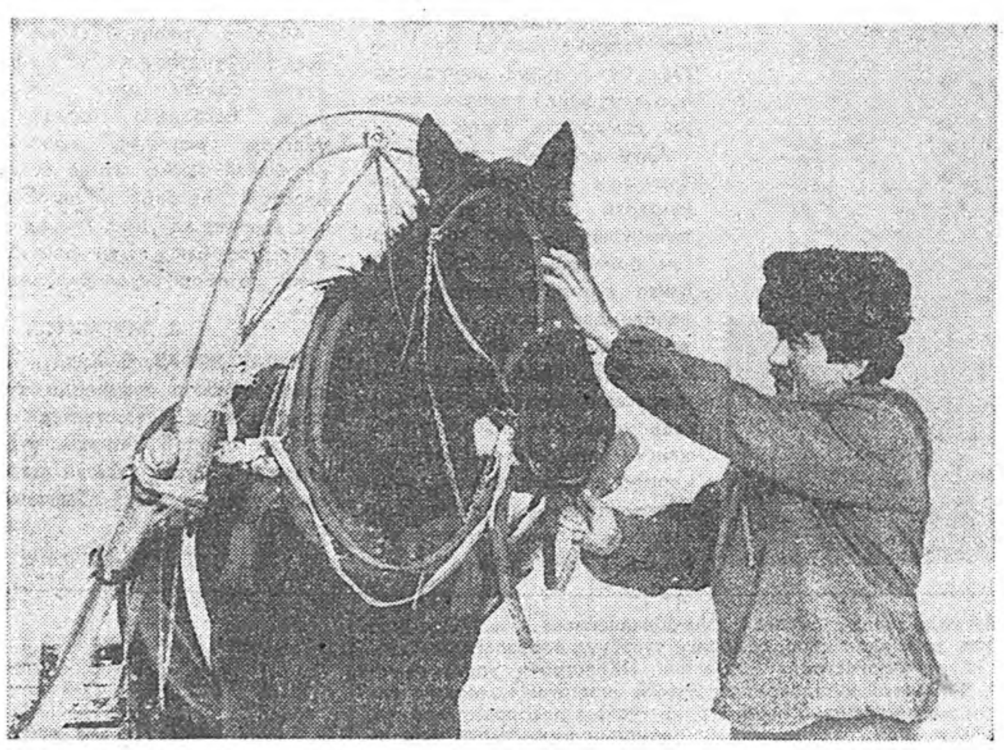
Ажалай бүтээсэ, дунда зэргын салин хүлһэн горитойгоор дээшэлүүлэгдээ. Хүдэлмэришэдэй һарын дунда зэргын салин хүлһэн 397,9 түхэригтэ, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй, алба хаагшадай— 419,9 түхэригтэ хүргэгдөө.

Нэгэдэлэй үйлэдбэридэ нормативна ажахын тоосоон гол түлэб нэбтэрүүлэгдээ. Харин доогуур шатада — участок, бригаданuудта иимэ гурим нэбтэрүүлхэ хүдэлмэри һаял эхилбэ. Мүнөө 22 бригадын коллектив хамтын подрядай гуримаар ажаллажа байна. Арадай үргэн хэрэглэмжын эд бараа бүтээдэг цехүүдэй үйлэдбэридэ нормативна ажахын тоосоон гүйсэд нэбтэрүүлэгдээ. Бүхы детальнуудай, узелнуудай, зэр зэмсэгүүдэй сэнгүүд эдэ цехүүдтэ баталагдаа. Мүн хэды шэнээн ашаг олзо абаха байһаниинь түсэблэгдэнэ. Тиигэжэ абаһан олзо оршоороо материальна урмашуулгын жаса баяжуулна. Жэшээлхэдэ, эдэ цехүүдэй коллективүүд баталһан хэлсээнэй ёһоор продукци худалдаха 9 һарын түсэб 100 процент бэелүүлжэ, материальна урмашуулгын жасада горитой мүнгэ зөөри оруулжа, 13-дахи салин хүлһэ түлэхэ мүнгэтэй болоо.

Ерэхэ жэлэй эхинһээ арендынэ подрядай гуримда орохо бэлэдхэлэй хүдэлмэри эдэ цехүүдтэ хэгдэжэ байнхай. Минии һанахада, нормативна ажахын тоосоон ёһотой ажахын тоосоон бэшэ, харин тэрээндэ бага зэргэ дүтэлһэн хэрэг болоно. «Хүлдэ оронгүй гүйжэ шадахагүйш» гэдэгтэл ажахын тоосооной гол ёһонуудта һурангүй, тэрэниие ёһотоор нэбтэрүүлхээр бэшэ юм. СССР-эй Верховно Соведэй Арендэ тухай Хуули баталан абаһанай һүүлээр цехүүдые, таһагуудые арендынэ подрядай гуримда оруулхаар бэлэдхэлэй хүдэлмэри ябуулагдана, ажахын тоосоото харилсаанууд нарижуулагдана. Ерэхэ жэлдэ энэ асуудалаар экономическа конференци үнгэргэхөөр хараалнабди.

Мүнөө региональна ажахын тоосоондо орохоор бэлэдхэлэй хүдэлмэри союзна, автономито республикануудта, хизаар, областьнуудта ябуулагдажа байна. Манайшье республика иимэ ажахын тоосоондо орохоор бэлэдхэл хэнэ. Энэ асуудалда зорюулагдаһан научно-практическа конференцинүүд үнгэргэгдэнэ. «Хүсэтэй түб — хүсэтэй республика», «Хүсэтэй республика — хүсэтэй түб» гэһэн асуудалаар илангаяа хурса хөөрэлдөөнүүд мэргэжэлтэдэй дунда болоно. Минии бодоходо, энэ һанамжа буруу байна. «Хүсэтэй предприяти — хүсэтэй республика, түб» гээд заһабари оруулбал, зүйтэй ха. Үйлэдбэриин эхин шатануудай хүсэгүй байхада, республика, түб яагаад хүсэ шадалтай болохо юм! Арендэ тухай, налогой ниитэ нэгэн гурим тухай болоод бусад хуулинуудай баталагдан абтахада, предприятинуудые ёһотой ажахын тоосоондо оруулха, республикануудай экономическа талаар бэеэ даагаад ажаллаха эрхэ байдал байгуулагдаха болоно ха юм.

Д. ДУНАЕВ,
Улаан-Үдын авиационно үйлэдбэриин нэгэдэлэй ахамад экономист.

Малай үбэлжэлгэ—шанга шалгалта

ХАРЮУСАЛГАМНАЙ УЛАМ ДЭЭШЭЛНЭ

Табан хушуун адууһа малай аха захань адуун һүрэг болоно гэжэ урдандаа арад зон дэмыдэ хэлээгүй байха. Юуб гэхэдэ, тэрэ холын үе сагта хүдөөгэй бүхы ажал хүдэлмэри морин унаагаар хэгдэдэг байгаа гэээшэ. Тиихэдэ аян замда һайн мори хэрэглэдэг бэлэй. Манай буряад хүн зон мориной мяха эдеэ хоолдо оруулдаг гээшэ.

Урдандаа Бэргажан голоор адуун һүрэг олоороо атарлан бэлшэдэг һэн гэжэ мүнөө аха заханарнай хэлэжэ һуудаг. Тэдэнэй хөөрэлдэдэгөөр Хүнтэйн тала дайдаар бэлшэжэ ябаһан адуу моридой тоо толгой олон байһан гээшэ.

Тиигээд сагай ошохо, эрдэм техникын хүгжэхэ бүри адуун һүрэг хаа хаанагүй үсөөржэ эхилһэн байна. Хэды иимэ байдалай ушараашье һаань, һүүлэй жэлнүүдэй туршада манай ажахы адуу моридые үсхэбэрилхэ, саашадань энэ ашаг олзотой һалбариие хүгжөөхэ талаар ехэ хүдэлмэри ябуулжа захаланхай. Юуб гэхэдэ, мориной мяхан бэшэ малай мяханһаа шанарайнгаа талаар нэгэшье дуталдадаггүй байна бшуу. Тэрэниие үйлэдбэрилхэ хэрэгтэ тиимэ ехэ гаргаша хэгдэдэггүй гэжэ сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй. Жэшээнь, манай бригадада үйлэдбэрилэгдэһэн нэгэ центнер мориной мяханай өөрынь үнэ сэн 125 түхэригтэ болоно. Энээниие гахайн, хониной ба үхэрэй мяханай өөрынь үнэ сэнтэй сасуулхада, оло дахин хямда байна. Тэрээнһээ гадуур мориной мяхан гүрэндэ тушаагдахадаа, үхэрэй мяхантай адли сэнтэйгээр абтадаг юм. Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, энэ һалбариие саашадань ашаг үрэтэйгөөр хүгжөөһэнэй ашаар хямда сэнтэй мяха үйлэдбэрилхэ нөөсэ гэхэ гү, али нэгэ арга нүхэсэл бии болоно бшуу.

Би адуушанаар 15 жэлэй туршада ажаллажа ябанаб. Минии эсэгэ Павел Евсеевич Степанцов бүхы наһаяа ажахынгаа адуун һүрэгүүдые олошоруулха хэрэгтэ зорюулһан хүн. Тэрэнэй энэ хүдэлмэринь үндэрөөр сэгнэгдэнхэй. Иигэжэ эсэгэмни эрхимээр ажаллаһанайнгаа түлөө Ажалай Улаан Тугай орденоор шагнагдаһан габьяатай. Тиихэдэ 1985 ондо космонавтнуудай Звездный хото айлшалжа, тусхай вымпелээр шагнагдаа бэлэй. Мүнөө эсэгэмни наһанайнгаа амаралтада гараашье һаа, намтаяа хамта ажаллаһаар. Иигэжэ би эдэ олон жэлнүүдэй туршада эсэгынгээ хажууда хүдэлхэ зуураа яһала ехэ дүй дүршэлтэй болоһон, эсэгээ халаһан хүн гээшэб. Мүнөө би хоёрдохи жэлээ ажахынгаа адуушадай бригадые хүтэлбэрилнэб.

Намтай хамта эсэгэһээмни гадуур С. М. Зубков, П. А. Доржиев, Е. В. Скосырский, А. И. Коновалов гэгшэд ажалладаг юм. Эдэнэрнай шадамар бэрхэ хүбүүд гэхэдэ алдуу болохогүй. Бидэ нэгэ үгөөр бэе бэеэ ойлголсодогбди. Тиигэнгүй аргагүй. Юуб гэхэдэ, моридые харууһалха гээшэмнай тиимэшье бэлэн хэрэг бэшэ ха юм. Моридой, илангаяа гүүнүүдэй ба азаргануудай абари зан мэдэхэгүй, дүй дүршэлгүй хүнүүд эмнигүүдэй хажуудашье дүтэлжэ шадахагүй.

Мүнөө совхозоймнай адуун һүрэг 670 толгой моридһоо бүридэнэ. Тэдэнэймнай 185 гүүн, 160 унагад, элдэб үүлтэрэй 15 азарга тоологдоно. Иигэжэ бүхы адуун һүрэгнай азаргануудайнгаа тоогоор 15 бүлэг боложо хубаарилагданхай юм. Бүлэг бүридэнь 10—20 гүүн тоологдоно.

Азарганууд тухай хэдэн үгэ хэлэмээр. Манайда хүндэ ашаа шэрэхэ үүлтэрэй гурбан азарга бии. Тэдэнэймнай нэгэниинь 1970 оной һүүл багаар гурбан наһатай байхадаа Московско областьһоо асарагдаһан байна. Хоёрдохи азаргыень бидэ Кабанскын районһоо худалдажа абаа бэлэйбди. Харин гурбадахи азаргыень Улаан-Үдэ хотодо үнгэргэгдэһэн аукцион дээрэһээ 10 мянган түхэригөөр худалдажа абаа һэмди. Тиихэдэ хүршэ Хурамхаанай районой һахалиин совхозһоо 4 азарга худалдажа абаабди. Ородой хатарша үүлтэрэй азарга Мухар-Шэбэрэй районой «Коммунизм» колхозһоо һаяхан асаржа, һүрэгтөө ниилүүлээбди.

Бидэ 1989 ондо 180 гүүнһээ дүн хамта 160 унага түлжүүлжэ шадаһан байнабди. Иигэжэ зуун гүүн бүриһөө дунда зэргээр 88 унаган абтаһан болоно гээшэ. Энэ дүн муу гэхын аргагүй.

Үнгэрһэн жэлдэ бидэ гүрэндэ 150 толгой моридые мяхан болгожо тушаагаабди. Тэдэнэй толгой бүриин шэгнүүр 320 килограммда хүргэгдэһэн байна.

Бригадын гэшүүд нёдондо ажалаа арендынэ подрядай гуримаар эмхидхэн ябуулаа. Иигэһээр бидэ үнгэрһэн жэлэйнгээ дүнгүүдые согсолжо, ажалай эмхидхэлэй энэ шэнэ гуримай ямар байһыень мэдэжэ абахабди. Манай уридшалан бодомжолходо, арендынэ подряд мандашье, ажахыдашье олзотой байгаа.

Үбэлэй янгинама хүйтэн эхилэнхэй. Бидэ үбэлжэлгэдөө муу бэшээр бэлдэнхэйбди. Мориднай зунай ба намарай үедэ һайнаар бэлшээгдэжэ, яһала тарганхай. Урданай буряадуудай хэлэдэгээр даагаднай далантайгаар хабараа дабаха байха даа. Бидэ мүнөө унагадаа эхэнүүдһээнь таһалжа, моридойнгоо бааза дээрэ харууһалдаг болообди. Тиихэдэ эндэ тамираар һулашаг гүүнүүдээ илгаад, эдеэлүүлжэ байнабди. Бригададамнай морид болон унагадта эдюулхэ тэжээл яһала хүртэхөөр бии. Юуб гэхэдэ, бидэ зундаа тэдээндээ эдюулхээр 1800 центнер һайн шанартай үбһэ өөһэдынгөө хүсөөр бэлдэхээ һэмди.

Зундаа адуумнай Топико гэжэ газарта зуһаа бэлэй. Эндэхи бэлшээри яһала һайн байгаа. Гансал үертэй жэлнүүдтэ уһанда абтахаяа һанадаг. Эндээ бидэ гүнзэгы худаг үрэмдүүлхэ гэжэ шиидэнхэйбди.

Хабартаа бидэ яһала тухашардагбди. Энэ үеэр гүүнүүднай унагалжа эхилдэг ха юм. Тиихэдэ морин бүхэндэ тусхай тарилгануудые хэхэ хэрэгтэй. Гадна тамираар һула моридоо илгажа, амяарлан эдеэлүүлхэ шухала.

Эдэ бүхы хүдэлмэридөө бидэ эртэнһээнь бэлдэдэг заншалтайбди. Мүнөөдөө адуун һүрэгнай бүлэг бүлэгөөрөө совхозойнгоо сабшалан, таряалан дээрэ бэлшэнэ. Энэ жэлдэ саһан тиимэшье ехэ бэшэ. Тиимэһээ мориднай саһан дороһоо туруугаараа малтажа, эдихэ хоолоо олоно ха юм.

Хэды тиигэбэшье, үбэлэй хүйтэнэй шангадаха бүри манай харюусалгамнай улам дээшэлжэ эхилнэ.

С. СТЕПАНЦОВ,
Баргажанай совхозой адуушадай арендынэ бригадын бригадир.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: бригадир С. П. Степанцов.

В. ГАРМАЕВАЙ фото.

ЯМАРШЬЕ АЖАЛДА ШУНАЛТАЙГААР

Саяанай үндэр уулын хормойдо оршодог Хуурай-һубаг тосхондо Андрей Базарович Мадагаевай гэр бүлэ ажаһуудаг гээшэ. Энэ нүхэрнай бага наһанһаа ажалай амта һайнаар танижа, дүй дүршэлтэй мэргэжэлтэн болоһониинь һайшаалтай. Андрей арбан табан наһатайһаа прицепщигээр ажаллажа захалһан юм. Тэрэ үхибүүн наһанһаа элдэб янзын нааданхай машинануудые, тракторнуудые, мориной болон тракторай анзаһануудые, катогуудые, борнойнуудые дархалжа наадагша һэн гээд тэрэнэй үетэн нүхэд хэлсэдэг. Шударгы хүбүүн Сагаан-Нуурай долоон жэлэй һургуулида 7-дохи класс дүүргэһэн байна. Һургуули гэр хоёрсойнь хоорондо гурбан модо зайтай болодог. Тэрэ харгыдаа Шандагата гэжэ болдог дээрэ гаража амархадаа, нааданхай машинануудайнгаа дүрсыень саарһан дээрэ зуража, гэртээ ерээд тэрэнээ дархалдаг байһан юм.

1953 оной зун «Восточные Саяны» колхозой түрүү механизаторнуудай нэгэн болохо Тумпа Насынович Сотников газаагаа ХТЗ түхэлэй тракторайнгаа мотоорыень задалжа, поршеньгуудыень шэнээр һэлгэжэ байгаа. Тиихэ үедэнь задалһан тракторай хажууда Андрей ерэжэ, керосинтай аршууроар тракторыень аршажа, шорой тооһонһоонь сэбэрлэбэ. Тумпа Насынович хүбүүнэй хүдэлжэ байхые харахадаа, баярлажа, «Андрей һайнши даа, ямар һайнаар сэбэрлэбэш» гэбэ. Тэрэ үдэрһөө хойшо шадамар туһалагша үглөө бүхэндэ эртүүр ерэжэ трактор агтаяа хүдэлгэжэ ябуулхадаа ямар ехээр баярлаа һэм даа. Тиигэжэ оньһон техникын нюусые гүнзэгыгөөр шудалһан Андрей Т. Н. Сотниковой туһалагша — прицепщик боложо, дүрбэн жэл соо яһала ехэ таамайтай газар эдлүүрилжэ үндэр ургаса хуряаһан түүхэтэй.

Тэдэ хоёрой даажа абаһан техникэ нэгэтэшье эбдэржэ байдаггүй һэн. 1956 ондо колхоздо малай байра барилгада анхарал хандуулагдажа, тэндэ хүнүүд олоор хэрэгтэй болоһон юм. Тиин колхозой правлениин дурадхалаар А. Б. Мадагаев модошо дархан боложо, ажалдаа шуумайн ороо бэлэй. Шударгы хүбүүн модошо дарханайшье нюуса оньһо һайса шудалжа, табадахи разрядай үнэмшэлгэтэй болоод байтарнь, Түнхэнэй аймагта түрүүшынхиеэ зайн галай утаһан татагдажа, электрын гал носоогдобо. Теэд район дотор шадабаритай электромонтернуудай хэрэгтэй болоходонь А. Б. Мадагаевые колхозой правлени мастерай зургаан һарын курсада эльгээбэ. Һургуулияа амжалтатайгаар дүүргэжэ, аяар хорин зургаан жэл соо электромонтёроор ажаллаа. Энэ ажалда хүдэлхэдөө, түрүүшүүлэй тоодо орожо, хамта хүдэлдэг залуу нүхэдтөө хододоо туһа хүргэжэ хамһалсадаг байһан юм. Тэрэ уданшьегүй шадамар бэрхэ һурган хүмүүжүүлэгшэ гэһэн үндэр нэрэ хүртэһэн байна.

Андрей Базарович 1986 онһоо РУС-ай радиомонтёроор ажаллахадаа, баһал түрүүшүүлэй зэргэдэ ябалсана. Радиомонтёрой даадаг участогта Сагаан-Нуур, Хуурай-һубаг нютагууд ородог.

Районой түрүү монтёрнуудай нэгэн гурбан жэлэй хугасаа соо 100 гаран радиоточконуудые шэнэлжэ, шагнагшадые баясуулна. Андрей Базарович нютагтаа уран гартай хүн гэжэ алдаршанхай. Тэрэ электро-радиомонтёрой, модошо, түмэршэ дарханай, жолоошоной, трактористын үнэмшэлгэтэй юм.

Ажалдаа үндэр амжалта түйлаһанайнгаа түлөө «Коммунис ажалай ударник» гэһэн үндэр нэрэ зэргэтэй. Тиихэдэ олон удаа Хүндэлэлэй грамотануудаар ба үнэтэ бэлэгүүдээр шагнагдаһан гээшэ.

Андрей Базарович Мадагаевай һамган Загда Шириповна медучилищи дүүргэһээр хоёод жэлдэ Хойморой больницада акушер-гинекологоор ажаллажа, нютагайнгаа зоной дунда яһала магтаалтай ябадаг юм. Тэрэниие манай эхэнэрнүүд ёһотойл хүнгэн гартай мэргэжэлтэ гэлсэдэг. Тэрэнэй даадаг участок ехэ юм. Заримдаа Загда Шириповна һүниндөө хэды дахин Хэрэн тосхоной больницада түрэхэ эхэнэрнүүдые абаашадаг гээшэб. Хэрэн Хуурай-һубаг хоёрой хоорондохи зай 60-аад модо болодог. Хорёод жэлэй хугасаа соо эхэнэрнүүдэй энэ эмшэн хэдэн зуугаад үхибүүдые эльгэн дээрээ энэрхыгээр тоссожо абаа. Тэрэ түрэхэ эхэнүүдтэ һургаал заабари үгэдэг. Загда Шириповна ганса эмшэлэлгын ажалые хараад ябадаггүй. Олон жэлэй туршада Толтойн сомоной Соведэй, эхэнэрнүүдэй соведэй түрүүлэгшээр һунгагдаа юм. Мүн тэрэ һайн агитатор гэжэ суурхадаг байна.

Андрей Базарович Загда Шириповна хоёр хотогор баян Хоймор нютагтаа эгээл хүндэтэй айл бүлэнүүдэй нэгэн юм.

Б. БИРБАЕВ,
хүдөө бэшэгшэ.

Түнхэнэй район.

Совет орон дотор

МУРМАНСК. Дэлхэй дээрэхи эгээл гүнзэгы Кольско скважинада үрэмдэлгын шэнэ шата эхилбэ. Үрэмдэгшэд 12.070 метр гүнзэгыһөө шулуу шорой үрэмдэжэ гаргаһан байгаа. Энэ коллектив байгша ондо 13 мянган метртэ дүтэлхые хараална. Газарай нюрууһай тон һонирхолтой, онсо шэнжэтэй үедэ үрэмдэлгэ хэгдээ.

ОКТЯБРЬСК (Хатлонско область). Таджигай ССР-эй Куйбышевай нэрэмжэтэ совхозой хлопок473 тарижа ургуулагшадай 30 бүлэдэ ехэ баяр болобо. Тэдэнэр ажахын мүнгэ зөөреэр баригдаһан гэрнүүдтэ нүүжэ орохын тула түлхюурнүүдые абаа. Хлопок тарижа ургуулгые, мал ажалые республика дотороо түрүүлэн бригадна ба ажахын тоосоондо оруулһан совхоз энэ жэлдэ байрын гэрнүүдые, социальна һалбариин объектнүүдые барилгада 2 миллионһоо дээшэ түхэриг һомолбо.

(ТАСС).

БЕЛОРУССИИН ССР. Республика соогоо мэдээжэ болоһон «Аксаковщина» санаторидо Чернобыльско АЭС-эй авариһаа ехээр хохидоһон районуудһаа үхибүүд олоор асарагдажа, аргалуулагдадаг юм. Брагинска, Чечерскэ, Славгородско болон бусадшье районуудһаа ерэһэн үхибүүд энэ санаторидо амарна, бэе махабадаа һайжаруулна.

Үхибүүдэй элүүр энхые хамгаалгада дүй дүршэлтэй врачнууд эдэбхи үүсхэлтэйгээр хүдэлнэ. Зүгөөр эндэшье шиидхэгдээгүй асуудалнууд үшоол ушарһаар. Эндэ тодхогдоһон оньһон түхэ… ранхай, тэд… иэлхэ гэхэд…

ЗУРАГ ДЭ… бэр агаарта…

ТАСС.

Зөөри эзэтэй, мүнгэн тоотой

ХЭР БАЙНАШ, КООПЕРАТ…

Һүүлэй жэлнүүдтэ хүдөө ажахыда арендынэ харилсаанай гурим, гэр бүлын болон хамтын подряд, кооператив гэхэ мэтэ ажалай эмхидхэлэй шэнэ онол арганууд үргэнөөр нэбтэрүүлэгдэнэ.

Теэд тэдэнэйнь аша үрэ юундэ тиимэ эли тодоор тобойсо харагданагүйб! Энээнһээнь боложо, эдеэ хоолой зүйлнүүдэй элбэгжэхэ ушаршье ехэ үзэгдэнэгүй. Али эдэ онол арганууд дутуу ядуугаар, буруу гуримаар хэрэглэгдэнэ гээшэ гү гэжэ зарим хүнүүд асуудаг. Тэрэньшье гайхалтай бэшэ.

Хэнэйшье мэдэһээр, арендынэ подряд, кооператив гэхэ мэтэмнай шэнэ юумэн. Тэдэнэй удха шанарые, бүхы онол оншыень олохон зон үшөө хүсэд ойлгоногүй. Энээн тухай республикымнай эрдэмтэд, мэргэжэлтэдшье өөһэдынгөө тодорхой һанамжа, ажаглалтануудые хүсэд хэлээгүй байна.

Тиимэһээ ажалай эмхидхэлэй эдэ онол арганууд нэгэн-хоёр жэл соо бүхы юумые эрид хубилгажархиха гэжэ хүлеэхэнь бэрхэтэй. Эндэ шиидхэбэриеэ хүсэд олоогүй, гүйсэд бодомжологдоогүй асуудалнуудшье үсөөн бэшэ бии.

Һаяшаг манай корреспондент М. Намжилов Хэжэнгын районой Загаһатын совхоздо ябахадаа, тэндэхи Хүлхисөөнэй кооперативай түрүүлэгшэ Ж. Ж. ГОМБОЕВТОЙ уулзажа хөөрэлдэһэн байна.

Тэрэ хөөрэлдөөниинь доро толилогдобо.

— Жамсо Жигмытович, нэгэдэхеэр, ямар ушарһаа танай эндэ кооператив эмхидхэгдэһэн байгааб! Хоёрдохёор, ажалай эмхидхэлэй шэнэ гуримда ороһонһоотнай хойшо юун ондоо болооб!

— Түрүүшын асуудалда харюусахада иимэ. Совхозой түб һууринһаа гушаад модоной газарта Чисаана голой эхеэр Хүлхисөөн гэжэ яһала үргэн уужам тала дайдатай нютаг бии юм. Эндэхи зон хэр угһаа хойшо ажахынгаа мяханай малые үбэл зунгүй харууһалдаг, бэеэ дааһан отделени нэрэтэй байгаа.

Нэгэ үедэ багахан, хорёодгушаад айлай һуудаг эндэхи тосхониие үгы болгохо, хүн зониень ажахын түб руу зөөлгэхэ тухай хөөрэлдөөншье гарадаг һэн. Юуб гэхэдэ, энэ таһархай холо газар руу хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэдэй үдэр бүри харгылхань хашартайшаг, мүн баһа хүнүүдэй ажаһуудалай, соёлой, элдэб хэрэглэмжэ хангалгын асуудалнуудые шиидхэхэ шухала болодог һааб даа. Нүгөө талаараа эндэ ажаһуудаг зоншье ехэл шухала хэрэгтэй гараагүй һаань, ажахын түб руу ходо ябадаггүй бэлэй. Хэды тиигэбэшье хүлхисөөнэйхидэй олонхинь түрэл нютагаа орхижо, ондоо тээшээ ошохо, совхозой түб тосхон руу зөөхэ дурагүй һэн.

Эгээл энээн дээрэһээ эндэ бэеэ дааһан кооператив эмхидхэбэл таатай гэжэ тоологдоо юм. Тиихэдээ ажахыгаа өөһэдөө мэдээд эрхилхэ, өөһэдын мүнгэ зөөритэй, бүхы хэрэгтэй юумэ худалдажа абаха, барилга хэхэ, хүн зонойнгоо һуудал байдалые һайжаруулха аргатай тусхай кооператив эндэмнай байха ёһотой гэжэ түрүүн һанаһан байгаабди. Хүн зомнайшье гүйсэд бэеэ даагаад хүдэлхэ дуратай һэн.

Гэбэшье бүхы юумэн хэзээдэ һанаһан соо бүтэдэггүй ха юм даа. Нэн түрүүн бэеэ дааһан кооператив болоод хүдэлхын тула совхозһоо газар, байра байдал, адууһа мал, машина техникэ гэхэ мэтые хуу худалдажа абаха хэрэгтэй байгаа. Теэд иимэ ехэ мүнгэ хаанаһаа абахабибди? Энээнһээ гадна даб дээрэ бэеэ даагаад хүдэлхэдөө, хүн зондо салин хүлһэ үгэхэдэмнай, баһал мүнгэн хэрэгтэй болоо бшуу. Гүрэнэй банк манда абаһаар тиимэ ехэ мүнгэ урьһаар үгэжэ шадахагүй байгаа.

Эгээл эдэ бүгэдэһөө боложо, ажахыдаа мэдэлтэй кооператив эмхидхэхэ ушартай болообди. Гүйсэд бэеэ дааһан кооператив боложо шадаагүйшье һаа, даб дээрэ бэелүүлһэн энэ онол аргамнай яһала урагшаа горитой алхам болоно гэжэ тоолонобди.

Манай коллектив оройдоол жэлһээ үлүүтэй саг соо шэнэ гуримаар хүдэлжэ байбашье, үйлэдбэридөө муу бэшэ үрэ дүнгүүдые түйлана.

Хэдэн тоо, баримтануудые дурдая. Урда жэлнүүдтэ мяханай үүлтэрэй мал харууһалагдадаг эндэхи гүүртэнүүдтэ зуун үнеэн бүхэнһөө жэлдээ һайн лэ һаа 50—60 тугал абтадаг, хашараг, буруунуудай тус бүриин шэгнүүр сүүдхэдэ миил 300—350 граммаар нэмээгдэдэг һэн. Харин нёдондо кооперативай олонхи гүүртэнүүдтэ зуун үнеэн бүриһөө 85—90 тугал түлжүүлэгдээ. Мяханда тушаагдаха малай тус бүриин шэгнүүр сүүдхэдэ 600—700 граммаар дээшэлүүлэгдээ.

Дүршэлтэй бэрхэ малшад Д.-Н. Ж. Ванданов, В. М. Ухинов, Б. Ц. Раднабазаров, Ц. Ц. Бадмаева гэгшэд гэр бүлөөрөө хүдэлхэдөө, үнгэрһэн жэлдэ зуун үнеэн бүхэнһөө 90—95 тугал түлжүүлжэ, тэдэнэйнгээ тус бүриин шэгнүүрые сүүдхэдэ 800—900 хүрэтэр граммаар нэмээһэн байна. Тус хайлбал, дээрэ дурсагдагша Даша-Намжил Ванданов Екатерина Модиева нүхэртэеэ, басагантаяа 60 үнеэдые тугалнуудтайнь харууһалдаг. Эдэнэр малайнгаа эдихэ үбһэ тэжээлые өөһэдөө бэлэдхэнэ, байра байдалаа заһабарилна.

Малшаднай үнеэдээ түрүүлээд, тугалнуудыень 4 һаратай болоторнь эхынь һүөөр тэжээгээд, тус бүриень 120 килограмм шэгнүүртэй болгожо, эхэһээнь һалгаадаг. Удаань тэдэ тугал, буруунуудые ондоо малшад харууһалжа, түлжүүлжэ, бэлшээн, шахан таргалуулжа, үхэр бүхэниие 370—400 килограмм татаха болгожо, мяханай комбинадта ябуулна. Манай кооператив жэлдээ 1500 центнер мяха гүрэндэ худалдаха ёһотой юм.

— Экономическа үрэ дүнгүүдтнай ямар бэ!

— Урдань Хүлхисөөнэй мяханай малай гүүртэнүүд жэлдээ нилээд ехэ гарзатай гарадаг һэн. Юуб гэхэдэ, тугал үсөөн абтадаг, тэдэнэйнь шэгнүүршье өөдтэй нэмээгдэдэггүй, олон үнеэд гунжад һубайрдаг, мал баһал олоор гарзалуулагдадаг байгаа. Малшад өөһэдынгөө гүүртын үнеэд, тугал, буруунуудай эдихэ үбһэ тэжээлые бэлэдхэхэ гэжэ мэдэхэгүй, байра байдалыеньшье заһабарилдаггүй. Эдэ бүгэдые ондоо бригаданууд хэжэ бэлдэжэ үгэхэ ёһотой гээд һуудаг һэн.

Мүнөө тусхай кооператив боложо ажахын тоосооной ёһоор хүдэлдэг, тугалнуудые абажа түлжүүлһэнэй, тэдэнэйнгээ шэгнүүрые нэмээһэнэй, хэды шэнээн, ямар сэнтэй мяха гүрэндэ худалдаһанайнгаа зэргээр ажалай түлөөһэ абадаг болоходоо, хүнүүд дааһан хүдэлмэридөө т а д ондоогоор хандадаг болонхой. Хэһэн бүхы гаргашаяа, абаха ашаг олзоёо хуу тоолодог болоо бшуу.

Эгээл бүдүүгээр тоолоходо, нёдондо манайда харууһалагдадаг үхэр бүхэнһөө 1 түхэриг сэбэр олзо оруулагдаа. Ондоогоор хэлэхэдэ, жэл соо кооперативта хэгдэһэн бүхы гаргашануудые тооложо гаргаад байхада, 1100 түхэригэй сэбэр олзо абтаа гээшэ. Харин урдань эндэ байлгагдаһан үхэр бүхэнһөө совхоз жэлдээ 20—30 түхэригэй гарзада ородог байгаа ха юм.

Бидэ кооператив болоходоо, ажахытаяа хэлсээ баталжа, 615 гектар сабшалан, 100 гектар таряалан, 1320 гектар бэлшээри, казахай сагаан толгойто үүлтэрэй 1110 үхэр, тэрэ тоодо тугал хүхүүлдэг 400 үнеэдые, 4 трактор, 3 автомашина, мүн бусад хэрэг… сэг абаа һэм… да 80 хүн …

Нэн түрүү… нойнгоо һүү… болгохо шу… гэхэдэ, һүүл… хисөөн тосхо… рэ үсөөрэһэ… һэн, һургуул… тэ үгы шаху…

Үнгэрһэн жэ… эндээ 120 х… нэ клуб, 8… сад-ясли, эх… ли, фельдше… жа нээгээбди… шэнэ гэр ба… эндэ 26 айл… ранууды һ… ха, трактор, … бариха гэжэ…

— Хэрбээ … һан коопера… ри һайн үрэ … ха һэмди г… мүнөөшье … нэ харилсаа… рядта оруу… ашаг үрые … наб!

— Нэгэ та… гоо мэдэлд… ративна гүр… гол түлэб … ламжаар н… жа, бүхы хэр… хэ аргатай … туһаламжагү… һаар хүшэр…

Нүгөө та… торой коопе… хэзээшье с… доро байха… продукцияа … худалдаха, а… гые өөһэдөө … эрхэгүй бай… жэлдэ эрхим… дые түйлаг… ха, шагнаха… хозой дирек… люулжархёо. … бүхы юум… ээд болоо… гожо, хама… эдэбхи үүсх… хүдэлнэгүй … рэһээ һана… дүнгүүд түй…

Манайда … рилхы орг… правлени г… түрүүлэгшэ… ник Н. В. … Ц. Ц. Луб… Ж. Р. Раднае… гадын бригаг… гэгшэд оро… правлени … шиидхэбэри … зой хүтэлб… гэжэлтэдэй … ха болонобд… дэнэр мана… шиидхэбэри… бшуу. Иимэ… хэгты гэжэ … ха юм. Юрэ… мэ эрихэ гү… нэгэ захира… гэ абаха, һ… хүрэтэрөө … рэй, бухгал… богоһо нил… хаха баатай …

Гэхэтэй ха… дааһан коопе… гэхэдэ, мүн… хозой хүзүү… бага зэргэ … хадаа таана… жэ ажахым… зэмэлхэ д… даа. Тэрэшь…

Үнэндөө, … гаад, коо… арендэ ха… подряд нэб… бэриин үрэ … лүүлхэ арга… тухай яһала … Эндэ баһал … туһаламжа …

Манай эн… лон жэлэй … зарта үнинэ… оруулагдаа… ческэ хүдэлм… жа, үрэжэл… халанхай. Г… ха, мелиора… совхозой тү… һал хүшэ … ди.

Шэнэ ко… хэхэ, бэелү… Тиигэбшье … хам яһала һ… нэ. Ажалай… улам нарижу… гоо эдэбхи… бадаруулжа,… алхам хэхэ … дагдана.

УДЭЙ МЭРИ

...АН-ҮДЭМНАЙ—1990 ОНДО

...лкын ниислэл хотын со... ...ска хүгжэлтын 1990 оной ... ет хаража үзэhэн Улаан- ... XIII сессиhээ тэмдэглэл-нүүдые дурадхахадаа, уншагшадай анхарал татаха, hонирхол үүсхэхэ аабза гээд найдана-бди. Тус сесси тухай богонихон мэдээсэл манай газетэдэ толилогдоо hааб даа.

худалдан абагшадта үгтэхөөр хараалагданхай.

Промышленна продукци үйлэдбэрилгэдэ эрид хубилалтанууд туйлагдабагүй гээд тэмдэглэлтэй. Бүхыдөө промышленностиингшье байдал hайжараа гэхын аргагүй ха юм.

КАПИТАЛЬНА БАРИЛГА

Мүнгэ hомологын бүхы янзануудые хараадаа абахада, 269,5 миллион капитальна hомологонууд хотын предприятинуудта болон эмхинүүдтэ үгтэхөөр түсэб болон бюджет соо хараалагдаа. Иихэдээ 1989 онойхидо орходоо 3,1 процентээр ехэ мүнгэн зөөри hомологдохо болоно.

Социальна шэглэлтэй барилгада hомологдохо предприятинуудай, эмхинүүдэй өөhэдынь мүнгэн зөөри горитойгоор дээшэлхэ байна. Түбhөө үгтэhэн капитальна hомологонуудай нёдондонойхидо орходоо 5,5 процентээр ургаа hаань, ажалша коллективүүдэй олзо мүнгэн 60,4 процентээр ехэ болохо юм.

Капитальна hомологонуудай хахадынь үйлэдбэриин бэшэ барилгада үгтэхөөр хараалагдаба. Тус мүнгэн зөөриин 30 процентнь лэ үйлэдбэриин барилгада зорюулагдаха юм. Тиихэдээ мүнөө хүдэлжэ байhан предприятинуудые шэнээр зэбсэгжүүлгэдэ, hэльбэн шэнэлэлгэдэ гаргашалагдахаар түсэблэгдэнэ. 1990 ондо 243 миллион түхэригэй гол фондунууд ашаглагдаха юм.

2-дохи ТЭЦ-эй хоёр котёл, Буркоопсоюзай холодильнигтай склад, 231,9 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай гэр байра, хүүгэдэй 11 саад болон заалгалаанууд, 2532 hурагшадай нэгэ доро ном үзэхэ 3 hургуули, 430 хүниие халаан соо үзэхэ аргатай поликлиникэнүүдые, 3097 дүрбэлжэн метр талмайтай магазинууд, 290 хүниие нэгэ доро эдеэлүүлжэ шадаха столовонууд байгша ондо ашаглалгада оруулагдахаар хараалагданхай.

Гадна түбhөө үгтэhэн hомологонуудай ашаар ород драматическа театр, Октябрьска районой кинотеатр баригдажа эхилхэ юм. Элүүрые хамгаалгын объектнүүдые абаад харахада, туберкулез аргалха диспансер, нюдэнэй болон олон ондоо шэглэлтэй хүүгэдэй поликлиникэ, ЛВРЗ-дэ 100 оротой нарайлалгын байшан бодхоогдохо болонхой.

Үйлэдбэриин барилганууд соо эгээл томонуудынь гэхэдэ, 2-дохи ТЭЦ-эй барилга үргэлжэлүүлгэ, ЛВРЗ-е үргэдхэлгэ, шэлэй заводые hэльбэн шэнэлэлгэ, «Бурятводмелиорация» нэгэдэлэй түмэр-бетон хэрэгсэлнүүдэй завод барилга болоно.

Оршон тойронхи байгаали аршалан хамгаалха, баялигуудыень гамтайгаар хэрэглэхэ зорилгоор 21,3 миллион түхэриг hомологдоно. Иигэжэ уhа болон агаар сэбэрлэхэ түхеэрэлгэнүүд улам олоор баригдахань.

Эндэ хараалагдаhан түсэбүүд нилээн горитой. Зүгөөр капитальна барилгада мүнөө үедэ тогтоhон бэйдал hайн, хараалагдаhан барилганууд саг соогоо заабол бодохо гээд хэлэхэ аргагүй байhамнай голхорол түрүүлнэ. Илангаяа шахардуу байдал нютагай Соведүүдэй мэдэлэй объектнүүдтэ тогтонхой. Тиимэhээ нютаг нютагуудай засаг түрэ баригшад эндэ hайн тээшээ эрид хубилалта түйлахаар болоо ха.

СОЦИАЛЬНА hАЛБАРИ

Арадай үргэн хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгые сашадань улам дээшэлүүлхэ гээд түсэб соо хараалагдана. Бүхыдөө 473,5 миллион түхэригэй эд бараан гаргагдахадаа, 1989 онойхиhоо 6,9 процентээр ехэ болохо юм.

Эдеэ хоолой бэшэ эд бараа үйлэдбэрилгэ 10,4 процентээр ургахань. Зүгөөр зарим предприятинууд тус эд бараа үйлэдбэрилгээ хараалhанhаа бага болгоно. Жэшээлхэдэ, «Бурятфермаш» нэгэдэл 2,5 миллион түхэригэй эд бараа гаргаха аад, 2 миллион түхэригэйхиие гаргаха гээд түсэблэбэ. Гадна авиазавод, МВД-гэй ОИТУ, «Электромашина», мотоор бүтээлгын заводууд табан жэл соо дүүргэхэ гээд хараалhанаа хүсэндэнь хүргэжэ шадахаяа болибо хаш. Иигэжэ хубсаhа угаадаг машинанууд, электро-гүсэнүүд, саадай гэрнүүд, мебель болон бусад эд бараан дэлгүүр дээрэ үсөөнөөр гаргагдахань гээшэ.

1989 онтой сасуулхада, 1,9 процентээр ехэ эдеэ хоолой зүйлнүүд гаргагдаха юм. Тэрэл зуура түүхэй эдээр hайнаар хангаад байгаа hаа, түсэбhөө ехэ продукци гаргаха арга боломжотой предприятинууд манда бии. Улаан-Үдын кондитерска фабрика, хотын hүнэй, Улаан-Үдын мяханай комбинадууд шухала хэрэгтэй эдеэ хоолой зүйлнүүдые улам ехээр гаргаха аргатай.

1990 ондо 149 шэнэ янза түхэлэй үргэн хэрэглэмжын эд бараан гаргагдахаар хараалагданхай. Тиихэдээ тон юрын, үнэ сэнгынь хямда эд бараа үйлэдбэрилэн гаргаха хэрэгтэ онсо анхарал хандуулагдаха юм.

Эндэ байдал үшөөл эрид hайжараагүй байна гээд сесси дээрэ заагдаа. Ой тайга соо hуугаад, модоор хэhэн юрын зүйлнүүдые ондоо тээhээ асарха гээшэ тон таарамжагүй хэрэг ааб даа. Мүн өөhэдтөө хэхээр бусадшье эд бараа аяар холоhоо асаржа худалдадаг байhамнай эли. Горитой нөөсэ арга боломжонуудтай «Бурятфермаш» нэгэдэлдэ, «Теплоприбор», судна бүтээлгын заводуудта болон бусад зарим предприятинуудта арадай үргэн хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгые ехэ болгохо, шанарыень hайжаруулха, түхэл янзануудыень олон ондоо болгохо талаар мүртэй юумэн хэгдэнэгүй.

1990 ондо 80,7 миллион түхэригэй түлэгдэмэл хангалга үзүүлэгдэхэ юм. Энэ хэмжээн хадаа 1984 онойхиhоо 5,5 процентээр ехэ юм. Ажаhуудалай хэрэглэмжэ, туристско-экскурсионно, медицинын, спортын талаар хангалга илангаяа горитойгоор ургаха гээд хараалагдана.

Тэрэл зуура энэ ургалта бүри ехэ байха зэргэтэй байгаа. Теэд Ажаhуудалай хэрэглэмжэ хангалгын, Худалдаа наймаанай, Элүүрые хамгаалгын министерствэнүүдэй, «Бурятавтотранс», «Бурятхлебпром» нэгэдэлнүүдэй, холбооной управлениин материально-техническэ үндэhэ hууриин ахир байhанhаа боложо, түлэгдэмэл хангалга эрид дээшэлүүлхэ арга боломжонууд хизаарлагдана.

Худалдаа наймаанда эд бараанай эрьесэ 43,3 миллион түхэригөөр ехэ болохо юм. Хүн бүхэнэй гэр байраар хангагдаса 0,2 дүрбэлжэн метрээр, саад, яслинуудаар хангагдаса 1,1, hургуулинуудаар хангагдаса 2,7 процентээр ургахаар хараалагданхай. Зүгөөр худалдаа наймаа хэхэ талмайгаар, hуулгаад эдеэлүүлхэ hууринуудаар Улаан-Үдэ соо ажаhуугшадые хангалга тон багаар ехэ болохо байна.

Юрэнхыдөө, социальна hалбарида шиидхэгдээгүй асуудалнууд угаа олон. Тэдэниие шиидхэхэ талаар хэмжээнүүд абтаха. Зүгөөр hанаhанда хүсэд хүрэхэгүй байhаниинь голхорол түрүүлнэ.

БЮДЖЕТ

Улаан-Үдэ хотын 1988 оной бюджедтэ 6 миллион 400 мянган түхэригөөр гаргашань олзоhоо ехэ байhан юм. Энэ мүнгэн зөөри 1989 ондо сүм бусаагдаа. Харин 1990 оной бюджедэй 80 миллион 200 мянган түхэриг байхадань, баhал 6 миллион түхэригөөр гаргашань олзоhоо ехэ байхаар хараалагдаба. Эндэ ямар ажаглалта хэхэ шухалаб гэхэдэ, энэ 6 миллион түхэригые бусааха талаар ямар хэмжээнүүдэй абтаха байhаниинь онсоор тодорхойлогдоогүй байна. Эндэ баhал тодо түсэб хэрэгтэй ха.

hАНАМЖА, ДУРАДХАЛНУУД

Е. М. Егоров, арадай депутадуудай Советскэ райсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ:

— Манай районой худалдаа наймаанай эмхинүүд айхабтар шахардуу, муу байдалда оронхой. Олонхи байшангуудынь урдахи зуун жэлэй hүүл, XX зуун жэлэй эхин багта, 20, 30 онуудта баригданхай ха юм. Зүгөөр мүнөө хаража байhан түсэб соомнай тэдэниие капитальнаар заhабарилха гү, али hэльбэн шэнэлхэ тухай хэлэгдээгүй байhаниинь юун гээд ойлгохо болонобибди?

М. Л. Шункова, 35-дахи hургуулиин директор:

— Арадай эрдэм hуралсалда баhал айхабтар хүшэр байдал тогтонхой. 7 hургуулида үхибүүд гурбан халаан боложо хубаараад hурана ха юм. Тиигэн гэhээ 1989 ондо нэгэшье hургуули ашаглалгада тушаагдабагүй. Харин 1990 ондо баhал анхарал хандуулмаар юумэн хэгдэхэ хэбэргүй. Хэды болотор хуушанай ёhо баримталжа, манай объектнүүдые хоёрдохи ээлжээндэ бариhан зандаа байхабибди?

А. С. Иванов, «Электромашина» заводой директор:

— Манай завод үшөө 1921 ондо баригдаhан байшангууд соогоо мүнөө болотор ажаллана. Бага сага ургахадаашье, хуушан байрануудта няалдуулжа барилга хэдэгбди. Тиигээдшье Сэлэнгын эрьеэдэ байhан бидэнэртэ ерээдүймнай «манан» соо мэтээр харагдадаг. Саашадаа манай заводой хуби заяае холын хараатайгаар шиидхэхээр болоо. Сэлэнгын эрьеэдэ байhан бидэнэр үhыень эрхэ бэшэ бузарлахалди.

А. Г. Богатов, Вагжановай нэрэмжэтэ посёлогой милициин участково инспектор:

— Манай ажал айхабтар хүндэ юм. Үнэн дээрээ милициин бүхы албангуудай ябуулдаг хүдэлмэри хэнэ гээшэбди. Мүнөө ажалаймнай хэмжээн бүришье ургаа. Тиимэhээ бидэнэрые унаагаар, элдэб техническэ хэрэгсэлнүүдээр хангалгын асуудалнуудта анхарал хандуулхаар болоол.

Б. Б. Цыденов, «Бурятхлебпром» нэгэдэлэй генеральна директор:

— Манай нэгэдэлдэ залуушуул хүдэлхээ оройдоо ерэхээ болинхой. Гол түлэб наhатай болоhон зон ажаллана. Юундэ иимэб гэхэдэ, ажалай эрхэ байдал айхабтар муу. Гэр байраар, саад, ясляар тон муугаар хангагданабди. Тиимэhээ хотоёо хилээмэгүйгөөр ерхихоёо hанаагүй hаа, бидэнэртэ онсо анхарал хандуулхаар болоо гээд hананаб.

В. Ф. Гончарук, харахагүйшүүлэй Бүхэроссин бүлгэмэй hуралсалай предприятиин станочник:

— Инвалидууд ехэ олоороо ерэжэ, бидэнэрhээ ажал эринэ. Теэд бултыень хангажа шадахагүй байнабди. Эдэ зондо предприятинуудай, эмхинүүдэй коллективүүд бодото туhаламжа үзүүлхэ аргатай гээд hананаб. Энээн тухай түсэб соошье дурдаа hаа, алдуу болохогүйл даа.

Г. Ф. Шалыгин, гэр байра ашаглалгын 1-дэхи управлениин партийна организациин секретарь:

— Мүнөө бии байhан гэр байрадаа бидэнэр гам хайрагүйгөө ханданабди. Заhабарилгын болон hэргылэмжын хүдэлмэри саг соогоо хэгдэнэгүй. Теэд мүнөө манай анхаралда дурадхагдаhан түсэб соо энэ талаар бодото, анхарал хандуулма хэмжээнүүд абтаха хэбэргүй байна. Энэ асуудал харааhаа бү алдаял.

Сесси 1990 оной түсэб болон бюджет баталха тухай шиидхэбэри абаа. Зүгөөр ороhон олон тоото дурадхалнууд, ажаглалтанууд хараада заабол абтаха ёhотой гээд заагдаа. Саашадаа түсэб болон бюджет ажалша коллективүүдтэ зүбшэн хэлсэхэ шухала гээдшье hанамжанууд оруулагдаа. Гадна Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй сессиин республикын түсэб баталжа абаhанайнь hүүлдэ юундэ суглараабибди гэhэн асуудал мүн лэ зүб табигдаа.

Ц. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.

САГААН hАРЫН hайндэр тухай «Буряад үнэндэ» олон зон hанамжануудаа бэшэнэ. Энээниие дэмжэн, би өөрынгөө хэдэн дурадхалнуудые оруулха байнаб.

Манай буряад арадай үргэнөөр тэмдэглэдэг ёhо заншалта hайндэрнүүд үсөөн бэшэ. Тэдэнэй тоодо эгээн түрүүн сагаалган болоно. Монгол угсаатан, буряад зон эртын урда сагhаа үеhөө үедэ дамжуулан, шэнэ жэлэйнгээ hайндэрые мандуулжа, мүнөө сагай үетэндэ асараа. Энээндэ бүгэдэ бидэнэр баясаха байнабди.

Минии эсэгэ буряадайнгаа ёhо гуримые hайн мэдэдэг, сагаалган тухай намда хөөрэгшэ hэн. Өөрөөшье урданай сагаалганиие үзэhэн гээшэб. Буряад зон түрэhэн сагаа арбан хоёр жэлээр хубааржа тоолодог. Тэдэ жэлнүүд ондо ондоо амитанай нэрэтэй: **хулгана, үхэр, бар, туулай, луу, могой, морин, хонин, бишэн, тахяа, нохой, гахай** жэлнүүд. Энэ арбан хоёр жэл таба дахин hэлгэн дабтахадаа, жаран жэл болодог, энэ хадаа зоной нэгэ үе үнгэрбэ гэhэн удхатай. Шэнэ жэл hарын нэгэндэ эхилдэг, hарын нэгэн шэнэ хадаа жэл соо арбан хоёр дахин болодог.

Шэнэ жэлэй hарын нэгэн үбэлэй үдэр, hүниин тогтолгын, хабарай үдэр, hүниин тэнсэлгын тэг дунда тудалдадаг. Тиимэhээ жэл бүри сагаалган ондо ондоо үдэрнүүдтэ тудадаг. Мүнөө гарахаяа байhан сагаалган февралиин 26-да эхилээд, мартын гурбан хүрэтэр үргэлжэлхэ байна.

Бидэнэр —наhатай зон, сагаан hарын hайндэрэй ямар бэлэдхэлтэйгээр, удхатайгаар, эмхитэйгээр үнгэргэгдэдэг байhые hайн мэдэнэбди. Буряад зон эгээн түрүүн сагаалгантай ажабайдалайнгаа хэрэгые, баян шадалтай, ямаршье дутал үгы, энхэ тайбан жаргал үзэжэ ажаhуухаяа тохёолдуулан хамтаруулдаг заншалтай. Хүйтэн үбэлжэлгын үедэ малаа хоролтогүйгөөр ондо оруулаад, шэнэ түлөө гарзагүйгөөр абажа, ногоон дээрэ гаргахын түлөө оролдосо хэшээлээ гамнангүй хүдэлдэг байгаа. Табан хушуун малаа ногооной үедэ hайнаар бэлшээжэ, тарганаар үбэлжөөндэ оруулхые оролдодогынь, малайнгаа тэжээл бэлдэлгэдэ үдэр, hүнигүй хүдэлжэ, ногооной, таряанай үндэр ургаса ургуулжа, дутагдалгүй ябадагые мэдэнэбди. Энэ бүхы хэгдэhэн ажал сагаалганда бэлдэлгын, тэрэниие үнгэргэлгын үедэ тодордог, олондо мэдэгдэдэг hэн. Шэнэ жэлэй тусхайта бэлэдхэл угтамжа намарай hүүл, үбэлэй түрүүшын hараhаа захалдаг hэн. Тарган тобир моридоо hойжо, тэдэнэйнгээ эмсэг зэрэ гуулаар, зэдээр, мүнгөөр шэмэглэжэ, гэр байраяа сэбэрлэжэ, гоёожо, хото хорёогоо, сэргээ заhажа, айл хотон доро дороо бэлдэдэг байгаа. Бүлын эсэгэ, эхэ үхибүүдтээ, өөhэдтөө шэнэ хубсаhа оёжо, хүршэнэрhөө дутуугүй байhанаа харуулхаяа оролдодог бэлэй. Баян шадалтайгаа мэдүүлхын тула айлшадаа хүндэлхээ үбэлэйнгөө үүсын тарган, зөөлэн мяха хадагалха, зузаан шара hүнэй үрмэ, хурhа, айрhа болон бэшэшье амтатай эдеэ ехээр, дутахагүйгөөр бэлдэлгэ хадаа айл бүхэнэй уялга байгаа.

Буряад арад зон ажабайдалаа, баян шадалтай, үрэжэлтэйгөөр ажалаа барижа байhанаа харуулхын хажуугаар сагаан hаратай олон янзын абари заншал болон ургажа ябаhан хүбүүд, басагадаа хүмүүжүүлхэ, ёhо гуримтай танилсуулха болон бэшэшье соёл болбосоролой олон хэрэгүүдые тушэглэжэ шиидхэдэг заншалтай hэн. Жэшээнь, буряадууд үнгэрhэн гушаад онууд болотор хүнэй түрэhэн үдэрые саарhан дээрэ бэшэжэ абадаггүй hэн. Тиимэhээ сагаалганай үнгэрхэдэ, нэгэ наhа нэмэбэбди гэдэг бэлэй. Тойрожо дүтэ hууржаhан айл хотон бүхэн хоорондоо эбтэй барисаатай байхын, залуушуулаа танилсуулхын түлөө hайндэртэ бэлэдхэхын зуура хүршэнэртөө уряал хүргэдэг, залуушуулдаа ёhо, гурим, заншал заадаг, дуу, таабари, хошон үгэ сээжэлдүүлдэг, олон янзын нааданда (шагай шүүрэхэ, ёрхо харбаха, hээр шааха г. м.) hургадаг hэн. Иигэжэ бүхы бэлэдхэлээ дүүрэн хээд сагаалха айлшадые хүлеэжэ байдаг hэн.

Сагаалганиие хэн айлhаа эхилхые мэдэлсэдэг, тэндэhээ түрүүшын зон hайндэрлэжэ захалдаг бэлэй. Нохойн хусажа, сагаалгашанай ерэhые мэдүүлхэдэнь, гэрэй эзэн айлшадаа газаагаа угтажа, аха түрүүгэндэнь хадаг бариад, гэртээ орохыень уридаг hэн. Гэртэ ороhон айлшад тэндэ байhан зонтой хоёр гарнуудаа холбуулан золгожо, амар мэндээ мэдэлсээд, таhилда мүргөөд, гэрэй хойморoор гороолон hуужа, сагай уларил, ажабайдал, үбэлжэлгэ тухай үгэ андалдаад, сагаан эдеэ, мяха болон бэшэ хүндэнүүдые хүртэжэ, сагаалжа эхилдэг бэлэй. Эдеэлhэнэй hүүлдэ сэсэн бодол, мэдэрэл, хүсэ шадал, мэргээ буляалдажа наададаг. Эгээн hүүлдэ гэрэй эзэн айлшадтаа олон ондоо бэлэгүүдые барюулжа, үреэл хүргөөд, саашаа бэшэ айлнуудта сагаалхыень мордохуулдаг hэн. Тобшолон хэлэхэдэ, дүтэ hууржаhан тосхон, айл бүхэнэй зон бүгэдөөрөө гэр гэртээ уряалгүйгөөр айлшалалсажа, сагаан hарынгаа hайндэрые үнгэргэдэг байhан. Буряад арадай сагаан hарын hайндэр үргэн гүнзэгы удхатай, мартагдашагүй угай ёhо заншал гэжэ мүнөө үеын зон мэдэхэ ёhотой.

Мүнөөнэй олон буряад зон, илангаяа залуушуул арадайнгаа hайндэр—сагаалганиие гүнзэгы удхатай, хүн зоной дүтын ба холын байдалтай холбоотой гэжэ мэдэнэгүй. Гансал нэгэ хэды үдэрэй туршада айлшалалсаад, эдеэгээр, архяар хүндэлэлсөөд, наада эмхидхээд, хүхеэд лэ үнгэрхэ заншал гэхэшүүгээр тэдэнэй ойлгохонь буруу. Эдэ зон, нүхэд энэ минии тайлбарилжа бэшэhэн сагаалганай гүнзэгы удхые мэдэжэ ойлгожо абеха бээ гэжэ найданамби.

Буряад арадай сагаалганай үеhөө үедэ таhаршагүй, ямаршье хорюулда орохогүй ёhо заншал байhаниие мэдэнэбди. hүүлэй жэлнүүдтэ партиин хубилган шэнэдхэлгын политикын эрилтэтэй зохилдуулан, манай арад зон урданайнгаа олон ёhо гуримуудые, заншалнуудые hэргээжэ, урдынхиhаа hайханаар шэмэглэжэ, шэнэ удхатайгаар тэмдэглэдэг болоо. Эгээн түрүүн республикымнай аймагуудта олон нютаг тосхоной хүн зон сагаалганаа үргэнөөр hайндэрлэнэ. Мүн үнгэрэгшэ жэлэй февраль hарада Улаан-Үдэдэ театрнуудай бэлигтэнэй хабаадалгатайгаар сагаан hарын найр үнгэрөө бэлэй.

Тэрэ үнгэргэгдэhэн сагаалганай hайндэрнүүдые хараад үзэхэдэ, тэрэнэй эмхидхэлгэдэ hайшаагдамаар юумэн бии. Гэбэшье гүнзэгы удхатай хүн зоной ажабайдалай хүгжэлтэдэ, соёл гэгээрэлэй, хүмүүжүүлгын хэрэгтэ зорюулагдаhан таарамжатай хэмжээнүүд багаар эмхидхэгдэнэ. Энэ hайндэрэй угталгые эрхилhэн зоной дутуутайгаар хандаhанhаа бэшэ, харин олонхи нютагай хамтын эмхинүүдэй, ажалай үйлэдбэриие ударидагшадай буряадайнгаа ёhо заншалые, угай гурим удхые мэдэхэгүйhөө болоно.

Мүнөө үеын залуу хүтэлбэрилэгшэдтэ туhаламжа болгон, буряад зоной тусхайта дээдэ хэмжээнэй hайндэр — сагаалганиие ёhото найр болгохо хэрэгые дэмжэн, хэдэн дурадхал оруулха байнаб.

Эгээн түрүүн сагаалганай бэлэдхэл угтамжа намарhаа үбэлжэлгэдэ орохо сагhаа эхилмээр гээшэ. Үйлэдбэриин бүхы түсэб дүүргэжэ, малай үбэлжэлгые, шэнэ түл абалгые гарзагүйгөөр үнгэргэжэ, амжалтатайгаар угтахын түлөө бүхы ажалшадай дунда үргэн мүрысөө дэлгэрүүлхэ хэрэгтэй. Гадна бүхы ажаhуудалаа заhаха, шэнэ барилга хэхэ, соёл гэгээрэлэй байшангуудай хүдэлмэри hайжаруулха талаар үргэн хэмжээ эмхидхэхэ шухала.

Сагаалганда зорюулжа, олоной, залуушуулай дунда олон янзын хүмүүжүүлхы удхатай наада зугаа эмхидхэжэ, хүндэтэ тусхай нэрэ олгуулха бүляалдаа ябуулха. Жэшээнь: «Залуу зохёолшо», «Баатар хүсэтэ барилдаашан», «Бүхэ hэршэн», «Мэргэн харбагша», «Хонгёо хоолойтой дуушан», «Лимбын дархан», «Морин хуурай жолоошон» гэхэ мэтын хүсэ шадал, ухаан бодол, эрмэлзэл хүдэлгэхэ зугаата хэмжээнүүд болоно. Энэ дурсагдаhан бэлэдхэлэй ябуулгануудые ажахын доодо hалбаринуудта — отделени, бригада, цех, фермэ, үйлсэнүүдэй хүн зоной дунда эмхидхээд, сагаалганай эхилhэн үдэр дүнгыень гаргаад, түрүү hуури эзэлhэн ажалай түрүүшүүлдэ; нааданда илагшадта шан бэлэг барюулжа, тэдэндэ предприятиингаа, колхоз, совхозойнгоо хамтын сагаалганда байлсаха эрхэ олгохо. Саашаа эндэ хамтын hайндэртэ шалгаргашад аймагайнгаа шэнэ жэлэй найрта ошожо, өөрынгөө коллективэй нэрэ солые нэрлүүлхын түлөө тэмсэхэ зэргэтэй.

Тобшолходо, сагаан hарын hайндэр доодо эмхиин ажалай коллективүүдhээ захалаад, саашаа дамжан, сагаан hарын аймагай найраар дүүргэхэ байна. Эсэстэнь ажалаар, хүгжэлтөөр, хамтын соёлой наадалгаар илагшадта хүндэлэлэй тэмдэг, бэлэг барюулаад, шэнэ гараhан жэлэй туршада бэелүүлхэ ажал, байдалай, соёлой хүмүүжүүлгын, болбосоролой түсэб, уялгануудые хамтын суглаан дээрэ табижа баталан абаад, баяр баясхаланай оршон дээрэ дүүрэхэ зэргэтэй.

Сагаалган тухай hанамжа

ХУУЛИТА hАЙНДЭР БОЛГОХО

Олон хүнүүд «Буряад үнэндэ» толилогдоhон бэшэгүүд соогоо сагаалганиие Буряадай республикын засаг түрын дээдэ зургаанууд өөhэдынгөө гүрэнэй hайндэр болгохо тухай тогтоол баталха ёhотой гэжэ тэмдэглэнэ. Энэ тон зүб!

Гэбэшье, арадай hайндэрнүүд үсөөн бэшэ. Тиимэhээ хүн зон хэнhээшье ямаршье дээдэ засагhаа hуралтагүй тусхайта сагтань тэдэнээ өөhэдынгөө заншалай ёhоор тэмдэглэдэг гээшэ.

«Мүнөөнэй эрхэ байдалда партиин бэелүүлхэ национальна политика» гэжэ КПСС-эй платформо соо иигэжэ хэлэгдэнэ: «Национальна соёлнууд өөр өөрын онсо шарайтай, тус тустаа хоморой баялиг гээшэ гээд КПСС мэдэржэ байна. Энэ өөрсэ онсо янзыень сахин үлеэхэ хэрэг хуули ёhоной хэмжээгээр хангагдана, эндэ ямаршье дарлалта, мүн хүндэлхэгүй ябадал байха ёhогүй». КПСС-эй энэ хараа шугамые бэелүүлэн, сагаан hарын hайндэр — буряадай шэнэ жэл — арадай ажабайдалай, соёл болбосоролой, гэгээрэлэй хүгжэлтын өөрсэ янзын түрүүшын нэгэ hалбари байhаниинь олондо мэдээжэ боложо баталагдаха ёhотой. Иимэhээ республикын гүрэнэй эмхи зургаанууд, партийна, профсоюзай болоод комсомолой эмхинүүд, эдэнэй хүтэлбэрилэгшэд арадайнгаа Шэнэ жэлэй hайндэрые дээрэ үргэжэ, энээндэ бүри гүнзэгы удха шэнэжэ гээшые нэмэжэ оруулаад, саашадаа хүн зонойнгоо ажабайдалые hайжаруулха тэмсэлэй шухала нэгэ хэмжээн болгожо хэрэглэхэ уялга дэмжэхэ ёhотой.

Монгол угсаатан, тэдэнэй нэгэ бүлэг буряад арад хүн түрэлтэнэй мүндэлжэ бии болохоhоо угтай, эртэ урдын сагhаа өөhэдынгөө эрдэм бэлигтэй, баян түүхэтэй, гүнзэгы удхатай ёhо заншал, гурим абаритай, бэеэ даанхай шанга ажабайдалтай байhые манай эрдэмтэд шэнжэлэн гэршэлдэг.

Арадайнгаа үеhөө үедэ дамжуулан асарhан гайхамшагта туйлалтануудые hайшаан даажа абаад, саашань hэргээн арьбадхалга, хүгжөөлгэ гэхэ мэтые мүнөө үеынгөө хүн зоной нангин уялга, ходоодоо hанал бодолоо, эрдэм бэлигээ хандуулжа ябаха хэрэг болгохо ёhотой гээшэл.

Б. АЮРОВ,
партиин ба ажалай ветеран.

О

Ивалгын районой Советскэ райпогой 37-дохи магазинай коллектив урдаа табиhан зорилгонуудые дүүргэхын түлөө оролдодог, энэ талаар тэдэнэр нилээд дүршэhэн юм. Гурбан хүнhөө бүридэhэн энэ багахан коллектив үнгэрэгшэ жэлдэ социалис мүрысөөндэ нэгэнтэ бэшэ эрхимлэжэ гараhанайнгаа түлөө, райпогой хүтэлбэриин зүгhөө олон дахин урмашуулагдаhан байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ахалагша наймаалагша Елена Павловна Еранская ажал дээрээ.

В. ГАРМАЕВАЙ фото.

О

ХИЛЫН СААНАhАА

ТАСС АПН

...ИЛАЛТАНУУДАЙ ЗАМААР

Советскэ Союзай ... байhан хубилалта... ...а шэглэл, шэнэ ... бодомжо Евро... ...ы ехэ хубилалта... харгы нээгээ гэ... канцлер Гельмут ...лбэ. Европо тү... ...й байшангай үн... ...е мүнөө энэ тү... ...н тула ехэ юумэн ...айна гэжэ тэрэ ...лат» газетэдэ то... интервью соогоо ... Энэ үндэhэ hуу... ...бэхи байхын түлөө ...нүүд ба барилгашад эндэ ажаhуудаг бүхы хүнүүдэй аша туhые гүйсэд хараада абаха ёhотой.

М. С. Горбачевой албанай хэрэгээр ФРГ-дэ ерээд байха үедэ баталагдан абтаhан хамтын мэдүүлгэ соо Европодохи ерээдүйн байшангай гол үндэhэ hуури найруулагдаhан байгаа гэжэ канцлер hануулба. Гүрэн бүхэнэй бүтэн бүрин байлгые, аюулгүй байдалые хангаха, нийтын-политическэ байгуулалтые эрхэ сүлөөтэйгөөр шэлэхэ, уласхоорондын эрхэнүүдэй гол ёhонуудые хүндэлхэ гээшэ нэн түрүүн энээндэ хабаатай байна.

hүүлэй жэлнүүдтэ болоhон хубилалтанууд баруун ба зүүн оронуудай хоорондохи харилсаае hайжаруулха, этигэл найдалые бэхижүүлхэ арга олгобо гэжэ Г. Коль тэмдэглээ. Буу зэбсэгүүдые хуряаха талаар туйлагдаhан ехэ амжалтанууд, Мальтада болоhон түүхэтэ уулзалга Холбоото Штадуудай болон Советскэ Союзай хоорондохи бүтэмжэтэй hайн харилсаанай толотомо гэршэ жэшээ болоно. Буу зэбсэгүүдые хуряалгын ба зэбсэг хэрэгсэлнүүдые хиналгын хэрэгэй политическэ хүгжэлтэhөө гээгдэхэгүйе туйлаха гээшэ тон шухала удха шанартай байна.

ЗАНШАЛТА ХАНДАЛГА

ПАРИЖ. Францийн президент Франсуа Миттеран эндэ байрладаг дипломатическа түлөөлэлгэтэ эмхинүүдэй толгойлогшонорой урда үгэ хэлэхэдээ, Шэнэ жэлые hайндэрлэлгэдэ хабаатай заншалта хандалга хэбэ. Элдэб оронуудай хоорондохи харилсаануудта үгээ ойлголсолго бэхижүүлэгдэжэ байна гэжэ Францийн гүрэнэй толгойлогшо 1989 оной үйлэ хэрэгүүдтэ сэгнэлтэ үгэхэдөө мэдүүлбэ. «Европын түхэл шарайе хубилгалгада» Зүүн Европын социалис оронуудай дүүргэдэг үүргэ шухала удха шанартай байна гэжэ президент тэмдэглээ. Эдэ гүрэнүүдэй арадууд Европо түбиин эгээлэй юрын арадууд дахинаа болобо.

Сүлөөтэ hунгалтануудые үнгэргэлгые хараада абажа, Зүүн Европын оронуудта үшөө элдэб хубилалтанууд болоходоо магадгүй гэжэ Франсуа Миттеран зааба. Али али талын аша туhые хараада абажа, нимэ хубилалтанууд үнгэргэгдэхэ ёhотой. 1990 он бүхы Европо түбиин хуби заяанда шухала удха шанартай байха юм гэжэ президент мэдүүлхэ зуураа, hая эхилжэ байhан шэнэ үе саг дайсадта эсэргүүгээр — оршон тойронхи байгаалиие бузарлалгада, наркоманиие дэлгэрүүлгэдэ, миллиардhаа дээшэ хүн зоной үгытэй ядуу байдалай hүжэрэлгэдэ эсэргүүсэн тэмсэхэ арга хүн түрэлтэндэ олгохо аабза гэжэ найдажа байhанаа президент мэдүүлээ.

...ШАДЫЕ ЭДЭБХИТЭЙГЭЭР ХАБААДУУЛХА

...Н. ГДР-эй хүдэл... ...ряашанай хинал... ...т ГДР-эй арадай ...комитет болгогдо... ...гдаха байна. Тэрэ ...сагай дээдын зур... ...дэлдэ байлгагдаха ...й Арадай палатын ... иимэ шиидхэбэ... ...абаба. Гүрэниие хүтэлбэрилгэдэ, социализмые шэнэдхэхэ хэрэгтэ ажалшадые улам бүри эдэбхитэйгээр хабаадуулха шухала гэжэ энэ шиидхэбэри соо хэлэгдэнэ.

Тусхай саг зуурын комитедэй найруулан зохёоhон hунгалта тухай хуулиин проектые Президиумэй гэшүүд зүбшэн хэлсээд, арадай палатын бүлэглэлнүүдтэ ба комитедүүдтэ, мүн «түхэреэн столой» зохихо хүдэлмэриин бүлэгтэ тэрэниие шэнжэлхын тула дары түргөөр дамжуулхые шиидхээ.

Арадай палатын ээлжээтэ заседани январиин 11—12-то зарлагдахаар хараалагдана.

ОТРЯДУУД ДОБТОЛНО

ГАВАНА. Сальводорhоо абтаhан мэдээсэлнүүдэй ёhоор, Фарабундо Мартиин нэрэмжэтэ Национальна сүлөөрэлгын фронтын (ФНОФМ) отрядууд четвергын үглөөгүүр Сальвадорой ниислэл хотоhоо хойшоо 90-ээд моргоной газарта оршодог оройн эгээл томо ехэ гидроэлектростанцинуудай нэгые хамгаалжа байhан аюулгүйе сахиха хүсэнүүдэй подразделениинүүдэй бэхилэлгэнүүдтэ добтолобо.

Сан-Сальвадорто городой отрядууд транспортна хэрэгсэлнүүдые hалгааха ябуулганuудые hэргээнэ. Нийтын транспортаар ябаhанай түлөө түлбэриие правительствын дээшэлүүлhэн ушарые буруушаажа, эсэргүүсэгшэд иимэ ябуулга нёдондо зун бэелүүлжэ захалаа hэн.

Сальвадорой зэбсэгтэ хүсэнүүдэй хэблэлэй талаар комитедэй мэдээсэhэнэй ёhоор, үнгэрhэн жэлэй ноябрь hарада тэдэнэй эхилhэн үргэн ехэ добтолгын үедэ эсэргүүсэгшэдэй орхижо, ошоhон буу зэбсэгүүдэй складуудые элирүүлхэ зорилготойгоор сэрэгэй подразделениинүүд ниислэл шадар бэдэрэлгэнүүдые үргэнөөр хэhэн байгаа.

ПРАВИТЕЛЬСТВЫН ТҮЛӨӨЛЭГШЫН МЭДЭЭСЭЛ

ВАРШАВА. «Социалис лагерь hандаран hалажа байна. Тиимэhээ Польшын правительство гадаадын политика бэелүүлхэдээ, ямаршье хүнгэлэлтэнүүдые хэрэглэхэгүй юм. Урдандаа энэ лагериин политическэ союзнигууд байhан ушараар тодорхойлогдодог «гурбадахи дэлхэйн» зарим гүрэнүүдтэ онсо шэнжэтэйгээр хандахаяа болихо байна» — гэжэ хэблэлэй талаар Польшын правительствын түлөөлэгшэ М. Незабитовская польско болон гадаадын журналистнуудта зорюулжа үнгэргэгдэhэн пресс-конференци дээрэ мэдүүлээ.

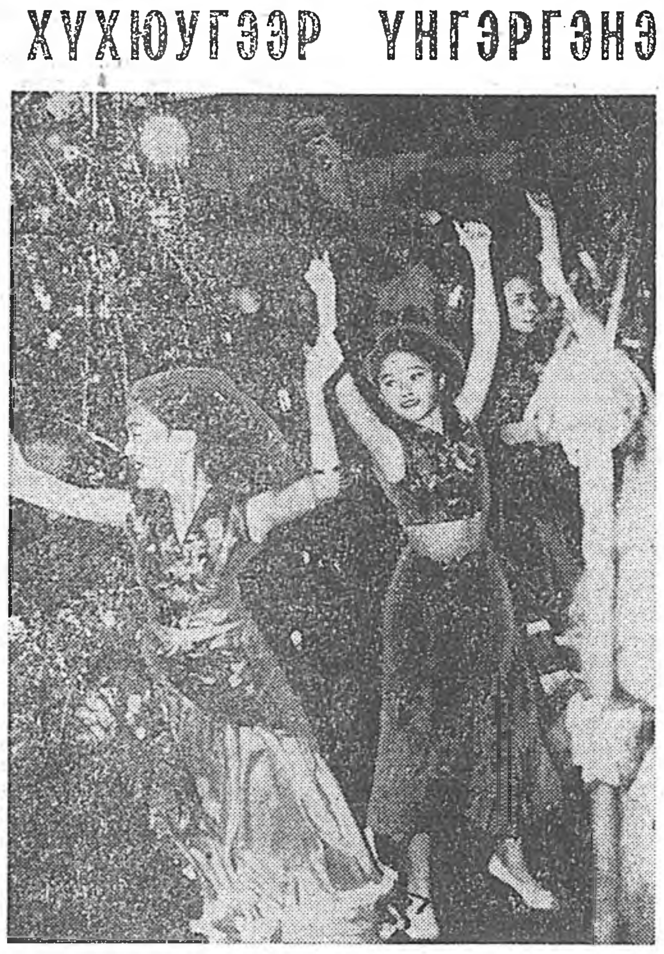
Ажал ябуулгынгаа эхинhээ хойшо Т. Мазовецкиин правительство СЭВ-эй хүдэлмэридэ тон шүүмжэлхы ёhоор хандадаг байгаа. Тусхайлбал, албанай хэрэгээр тэрэнэй Москва ошоод байха үедэ иимэ хөөрэлдөөн болоо hэн. Энэ уласхоорондын эмхиие хубилгаха Польшын хараа бодол тухай тэрэ мэдээсэбэ. Үйлэдбэриие хамжуулhанай, валютын үндэhэ hуури дээрэ хоорондоо тоосоонуудые хэhэнэй ашаар дэлгүүрэй гол ёhонуудта оролгые тэрэ хараална. Польшын тала иимэрхүү олон дурадхалнуудтайгаар Софида болохо уулзалгада хабаадаха юм.

ПЕНТАГОНОЙ ТУСХАЙ ТҮЛӨӨЛЭГШЫН МЭДҮҮЛГЭ

ВАШИНГТОН. США-гай 24500 солдат Панамада байлгагдаhаар. Мянгаад сэрэгэй алба хаагшад Панамаhаа США руу эльгээгдэбэ гэжэ Пентагоной тусхай түлөөлэгшэ мэдээсээ. Энэ орондохи США-гай сэрэгэй баазануудта Холбоото Штадуудай 12 мянга шахуу сэрэгшэд саг үргэлжэ байрлуулагдана. Энэнь юун гэhэн удхатайб гэхэдэ, Панамада добтолхын тула Пентагон тэндэ байрлуулагдадаг США-гай хүсэнүүдтэ үшөө 13—14 мянган солдадые нэмэжэ эльгээгээ бшуу.

АМАРАЛТАЯА ХУХЮУГЭЭР ҮНГЭРГЭНЭ

Һурагшадай үбэлэй амаралтын үдэрнүүдтэ Пионернүүдэй ордондо хүбүүд, басагад илангаяа олон байдаг. Шэнэ жэлэй урдахана үхибүүд гоё ёлко шэмэглэжэ табяа. Тиигээд һайндэрэй концертдэ бэлдэжэ эхилээ һэн. Зарим үхибүүд элдэб костюм оёо, гоёогоо. Нүгөөдүүл зүжэг түхеэрнэ, дуу, шүлэг сээжэлдэнэ, уншана. Үхибүүдтэ аха зон туһална. Зүгөөр хүбүүд, басагадые яаруулха, зандарха хэрэггүй. Залхуурһан, тоомоо таһарһан зониие эндэ олохогүйт. Булта ехэ оролдосотойгоор хүдэлнэ.

Үдэр бүхэндэ ёлкын дэргэдэ хүхюутэй наадан эмхидхэгдэнэ. Нааданда үльгэр онтохонуудай, хүүгэдэй номуудай геройнууд эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Капитан Врунгель, һайхан Мери Поппинс, капитанай туһалагша Лом, Саһан хүүхэн гэхэ мэтэ һайн һанаатай, сагаан сэдьхэлтэй зон Ягшаа хара һамган, Ойн шүдхэр, Нойтон-Мунса, Шиигтэй амитан гэхэ мэтын муу абари зантайшуултай тэмсэжэ, тэдэниие илана...

Г. БЕЛОУСОВА,
Пионернүүдэй городской ордонгой таһагые даагша.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. «Һармагшахануудай» хатар. 2. Наадан түлэг дундаа.

В. ПЛУТТЫН фото.

Хүн ба байгаали

ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЭДЭЙ ЗЭМЭ ЕХЭ

Улаан-Үдые хоёр хуби болгон таһалаад гарадаг Сэлэнгэ мүрэнэй баруун эрьедэ һүүлэй жэлнүүдтэ барилга эршэтэйгээр ябуулагдажа, шэнэ гэрнүүд, байшангууд олоор тологдоно. Ганса Заречный посёлогто аяар 9 мянган хүн ажаһууна ха юм. Промышленнэ, автотранспортна, барилгын ба бусад дүшөөд эмхинүүд эндэ бии гээд тоологдоно. Тиигэжэ эндэ газар угаа ехээр бузарлагданхай. 1989 оной ноябрь һарада хотын Сэлэнгын баруун эрьедэ канализационно коллектор ашаглалгада тушаагдаа бэлэй. Харин эндэхи сэбэрлэлгын түхеэрэлгэнүүдэй (сүүдхэ соо 17.800 кубометр уһа сэбэрлэжэ шадаха аргатай, 3 миллион 187 мянган түхэригэй үнэ сэнтэй) барилга аяар 1980 ондо эхилэгдэһэн аад, мүнөөшье болотороо дүүрээдүй.

Тиихэдэ Байгал далайе аршалха тухай мэдээжэ Тогтоолой ёһоор эдэ түхеэрэлгэнүүд 1988 ондо ашаглалгада тушаагдаха ёһотой байна бшуу. Сэбэрлэлгын түхеэрэлгэнүүдэй 16 объектын оройдоол нэгэниинь комиссида һайшаагдаа юм. Харин бусадынь муу шанартайгаар баригдаа гэжэ тодороо. Үбэлэй сагта эдэниие голоходонь, түхеэрэлгын жэгдэ һайнаар хүдэлсэ тааралдуулханъ хүшэр болохо, дулаанай саг хүлеэхэ болонол даа. 1990 оной май-июнь һарануудта эдэ бүгэдэ хүдэлгэгдэжэ эхилхэ. Харин энэ үедэ гансал авиапредприяти, авиа-заһабарилгын завод, Сотниковын шубуунай фабрика, «Бурятводмелиорация» нэгэдэлэй ЖЭК канализационно коллектортэ соргонуудаа татажа асараад байна. Эдэнэрэй муухай уһан сүүдхэдэ 6 мянган кубометр болохо. Энэнь сүүдхэ соо 17.800 кубометр уһа сэбэрлэхэ шадалтай мантан түхеэрэлгэдэ юуншье болонгүй һалажа, түхеэрэлгые миин хүдэлгүүлжэ байһантай адли болохо бшуу.

Заречный посёлогой олонхи предприятинууд канализациин түб соргодо угаадаһаяа хаяха арга боломжогүй, тэрээн хүрэтэр бага соргонуудаа татаагүй байна. Эдэ бүгэдэ хүдэлмэриие ябуулха уялгатай «Бурятскагропромстрой» нэгэдэлэй хүдөөгэй барилгын комбинат унжагайрна. Тиихэдэ барилга гансашье эдэнэй гэм зэмээр унжагайрна бэшэ. Канализациин барилгада мүнгэ һомолхо уялгатай предприятинуудай зарим хүтэлбэрилэгшэд мүнөө болотороо мүнгэеэ энэ хэрэгтэ үгөөдүй юм. «Агропромдорстрой» нэгэдэл (начальнигынь А. Ф. Сайко)—100 мянган, «Бурятводмелиорация» нэгэдэл (генеральна директорынь Н. Я. Кондаков)—150 мянган, хэлхеэ холбооной үйлэдбэриин-техническэ управлени (начальнигынь В. Р. Очиров)—10 мянган, Агропромсоюзай Заречный автотранспортна парк (директорынь И. Т. Перелыгин)—10 мянган, «Бурятскагропромхимия» нэгэдэл (директорынь И. П. Перфильев)—10 мянган түхэриг үгөөдүй, тиимэһээ аяар 280 мянган түхэригэй үри шэри сугларжа, барилга урагшаа ябахаяа болёо.

Олон предприятинуудай байшан соо ариг сэбэр, болбосон түхэлтэй туалет үгы, тиимэһээ газаань табигдаһан туаледүүд агаар ба хүрьһэ муухай болгоһон зандаа. Эдэниие нэрлэбэл, «Бурятавтодор» нэгэдэл, Ивалгын ойн ажахы, «Агропромстрой» нэгэдэлэй Заречнын нүүдэл-оньһожоруулагдамал колонно, госпромхоз, «Союзмелиовзрывпром» трестын хүдөөгэй 22-дохи нүүдэл оньһожоруулагдамал колонно болоно.

Сэбэрлэлгын түхеэрэлгэнүүдые ба канализаци бариха хэрэгэй унжагайрһанһаа гансал байгаали хохидоно. 1989 ондо «Бурятводмелиорация» нэгэдэлэй ЖЭК, Сотниковын шубуунай фабрика ба авиазаһабарилгын завод Сэлэнгэ мүрэн руу 634 мянган кубометр муухай уһа хаяба.

Газаа түхеэрэгдэһэн туалет, хаядаһанай газар сэбэрлэдэг 42 ассенизационно машина Заречный посёлогоор ябадаг юм. Авиапредприяти һородог станцитай канализационно коллектор үшөө 1987 ондо бариһаншье һаа, аэропортын ба хажуугаарнь ажаһуугшадай муухай уһые, хаядаһые газар дайдаар тарааһаар зандаа. Олон жэлдэ муухай угаадаһан хүрьһэндэ шэнгэхэдээ, газарай шэг шарайе хубилгана.

Улаан-Үдын Сэлэнгэ мүрэнэй баруун бэе аадар бороогой, үерэй үедэ уһанда заримдаа абтадаг, тиимэһээ газар дээгүүр, доогуур тараһан муухай угаадаһан, хаядаһанууд зоной, амитанай ами наһанда хоро хүргэхэнь гээд һанаагаа зоболго үндэһэтэйл байна. Дээрэ нэрлэгдэһэн предприяти, эмхинүүдэй хүтэлбэрилэгшэдэй байгаали хамгаалхаяа, өөһэдынгөө муухай голодоһонһоо аршалхаяа эрмэлзээдэггүйнь саашадаа экологическа сүйд аюул асархал.

Байгаали хамгаалха Улаан-Үдын городской комитет канализациин барилга түргэдхэхыень захирһан бэшэгүүдые предприяти, организацинуудай хүтэлбэрилэгшэдтэ эльгээнхэй. Заречный поселогой гэрэй управлениин 1-дэхи ЖЭК-эй хүтэлбэрилэгшэдтэ, бүхы ажаһуугшадта иимэ гүйлтатайгаар хандаха хүсэлэнтэйб: танай ажаһуудаг гэрнүүд ямар предприятиин мэдэлдэ байнаб, тэрэл предприятида хандажа, хаядаһанай яама үгы хэхыень, гэрнүүд, үйлсэнүүдһээ канализациин соргонуудые татахыень шанга эрилтэ табигты. Тиихэдэл хотымнай Сэлэнгэ мүрэнэй баруун эрьеын санитарна байдал һайжарха бшуу.

Е. ВАСЮТКИНА,
байгаали хамгаалха Улаан-Үдын городской комитедэй гүрэнэй инспектор.

ХҮНДЭТЭ УНШАГШАД!

Манай «БУРЯАД ҮНЭН» газетэ байгша оной февральһаа эхилжэ абахаар захил эдэ үдэрнүүдтэ хэжэ болохо гэжэ мэдээсэнэбди.

Газетымнай захилай нэгэ һарын сэн 65 мүнгэн.

Байгша оной үлэһэн 11 һарада захил хээ һаа, 7 түхэриг 15 мүнгэ түлэхэ байнат.

Хэлхеэ холбооной бүхы эмхи зургаануудта гү, али хэблэл тараагшадаар дамжуулан, захил хэжэ болохо.

Спорт — Спорт

МҮНГЭН МЕДАЛЬ ЯЛАРБА

Дүрэ буляалдалгын барилдаагаар түйлай ехэ мүрысөөн шэнэ жэлэй урдахана США-гай Пенсильвани штадай Питтсбург хотодо болобо. Олимпиин нааданай болон дэлхэйн чемпионой нэрэ солодо хүртэһэн хэдэн ороной абарга бүхэшүүл тэрээндэ хабаадаһан байгаа.

Совет ороной суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдаһан 8 барилдаашадай дундаһаа хоёрынь алтан, табаниинь мүнгэн, нэгэниинь гуулин медальнуудаар шагнагдаба. 1989 оной намар Швейцариин Мартини хотодо дэлхэйн чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэһэн нютагаймнай хүбүүн — Улаан-Үдын гарнизоной сэрэгэй алба хаагша, СССР-эй спортын габьяата мастер Борис Будаев түрүүшынхеэ үнгэргэгдэһэн иимэ ехэ мүрысөөндэ хабаадахадаа, Совет ороной суглуулагдамал командын гэшүүн — Сеулда болоһон Олимпиадын чемпион, дэлхэйн дүрбэ дахин чемпион Арсен Фадзаевые шүүжэ, 68 килограммай шэгнүүртэ мүнгэн медальда хүртөө.

Һүүлээрнь СССР-эй суглуулагдамал команда США-гай спортсменүүдтэй нүхэд ёһоной уулзалгануудые хэхэ юм. Борис Будаевһаа гадна, СССР-эй суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдаһан бэлигтэй бэрхэ залуу барилдаашан, спортын мастер Сырен-Доржо Халтанов («Динамо») нүхэд ёһоной уулзалгануудта хабаадаха байна.

Б. БАТОМУНКОЕВ.

ЛАУРЕАДУУДАЙ ТООДО ОРОХОДОО...

Улаан-Үдын локомотив-вагон заһабарилгын заводой спортын клубай хүүгэдэй спортын һургуулиин ахалагша трекер В. И. Агафоновой һурган хүмүүжүүлдэг СССР-эй спортын мастер Александр Кривоносов жэлэй дүнгүүдээр Буряад ороной эрхим түрүү 10 лауреадай тоодо оробо.

Үнгэрэгшэ жэлдэ ямар амжалтануудые түйлаһанайнгаа түлөө иимэ үндэр нэрэ хүндэдэ хүртэбэ гээшэб?

Боксоор залуушуулай бүхэсоюзна гурбадахи наадан Донецк хотодо үнгэргэгдэһэн байгаа. Эндэ нютагаймнай хүбүүн Александр Кривоносов Европын чемпион, уласхоорондын классай спортын мастер Андрей Руденкэтэй (Ленинград) тулалдахадаа, очкогоор диилэбэшье, залуушуулай дундаһаа Европын ба дэлхэйн чемпион, уласхоорондын классай спортын мастер Дмитрий Елисеевтэ (Донецк) булигдажа, хоёрдохи һуури эзэлбэ.

Ноябрь һарын һүүл багта боксоор СССР-эй Кубогта хүртэхын түлөө мүрысөөн Подольскдо үнгэргэгдөө һэн. Тэрэнэй шэгнүүртэ —81 килограмм — спортын 5 мастер, уласхоорондын классай спортын 3 мастер хабаяа туршаба.

Профсоюзуудай спортын бүлгэмэй суглуулагдамал командын ахалагша тренер Леонид Семенович Гильдин мүрысөөнэй дүнгүүдые согсолходоо, нютагаймнай хүбүүе һайшаан магтаба. Ушарынь юуб гэбэл, тэрэ уласхоорондын классай спортын мастер Олег Великановые (Ульяновск), спортын мастер Александр Земченкые (Москва) шүүгээд, гурбадахи үдэр А. Руденкые 3:2 тоотойгоор илажа, түгэсхэлэй наадында Д. Елисеевтэй дахинаа уулзаһан байгаа. Эндэ тэнсүү шанга тулалдаанда Елисеев илаһан байха юм. Тиигэжэ тэрэ командна тоосоогоор гуулин, хубиин тоосоогоор мүнгэн медаляар шагнагдаа.

Польшын суута тренер Феликс Штаммай дурасхаалда зорюулагдаһан уласхоорондын заншалта арбадахи мүрысөөн Варшавада үнгэргэгдөө һэн. Табан хүнһөө бүридэһэн РСФСР-эй суглуулагдамал команда энэ ехэ нааданда хабаадаһан байгаа.

Александр Кривоносов түрүүшын хоёр үдэр Норвегиин болон ФРГ-гэй боксёрнуудтай тулалдахадаа, яаха аргагүй булюу байһанаа харуулжа, түгэсхэлэй мүрысөөндэ гараба. Эндэ Москва хотын түлөөлэгшэ Александр Земченкые нокдаунда оруулан, 5:0 тоотойгоор илажа, хүндэшэг шэгнүүртэ чемпион болоһон байха юм.

Мүнөө Александр Кривоносов боксоор СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ хабаадаха зорилготойгоор һорилго бэлэдхэл хэжэ байна.

Б.-М. ЖИГЖИТОВ.

ПРАВДА БУРЯТИИ
Мүнөөдэрэй номерто

Литвагай Компартиин ЦК-гай болон Литвагай Компартиин саг зуурын ЦК-гай хүтэлбэрилэгшэдэй түйлтаар Москвада, КПСС-эй ЦК-да январиин 4-дэ, 6-да М. С. Горбачевой, В. А. Медведевэй, А. Н. Яковлевай, Г. П. Разумовскиин эдэ Центральна Комитедүүдэй бюрогой секретарьнар болон гэшүүдтэй уулзалганууд үнгэргэгдэбэ.

Энээн тухай 1-дэхи нюурта толилогдоо.

«Һунгалтые угтуулан. Һунгагшын үгэ» гэһэн ниитэ гаршаг доро һунгагша С. Туфановай статья толилогдоо.

Агын автономито округой Ленинэй нэрэмжэтэ агрофирмэһээ П. Цырендоржиевай хэһэн репортаж «Газарта хэбтэһэн мүнгые түүжэ абаха хэрэгтэй...» гэһэн гаршагтай. Ажахы эрхилэлгын шэнэ түрим нэбтэрүүлһэн урдандаа колхоз байһан энэ агрофирмэ үнгэрһэн жэлдэ 2,5 миллион түхэригэй сэбэр олзо оруулаа.

Мүнөөнэй үе сагта парти ямар байха ёһотойб? Энэ болон бусад асуудалнуудта партиин XXVIII съездын урда тээ газетэ уншагшадһаа һанамжануудыень дуулахаар нээмэл партийна суглаандал юумэ эмхидхэһэн байна. Абтаһан харюунуудһаа мүнөөдэрэй номерто зарим тэдынь үгтөө.

Сэнхир экран

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.35—«Житие Дон Кихота и Санчо». 2-дохи фильм. 3-дахи сери. 10.45—Мультфильмнүүд. 11.05—Хүүгэдтэ зорюулагдаһан дамжуулга (француз хэлэнэй хэшээлтэйгээр). 12.05—«Это было... было...» 12.25—Киноафиша. 13.30—Время. 14.00—«Мой друг—лошадь». 11-дэхи сери—«Фантазия», 12-дохи сери — «Откуда ты, Фриз?», 13-дахи сери—«Ты станешь цирковой лошадью» (14.55 час хүрэтэр). 16.30—«В поисках капитана Гранта». 6-дахи сери—«В плену у каннибалов». 17.35—Баримтата фильмүүд. 18.15—«Амар мэндэ, хүгжэм!»— хүүгэдэй хоорнуудай телевизионно конкурс. 19.00—«Объектив». Наһатай кинооператор Я. М. Толчантой уулзалга. 19.30—Время. 20.00—«Мне снится дом»—Хабаровска хизаартахи тусхай һургуулинууд тухай киноочерк. 20.35—«Арадай аялга дуунууд». 20.50 — «Житие Дон Кихота и Санчо». 2-дохи фильм. 3-дахи сери. 22.00—Время. 22.30—Шухала асуудалаар хөөрэлдөөн. 22.40—«Ромео и Джульетта» — фильм-балет. 00.10—«Фестивальнууд, конкурснууд, концертнүүд.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.20—«Маанадтай хамта хэ, маанад шэнгеэр хэ, маанадһаа һайнаар хэ». 10.20, 11.20—Француз хэлэн. 1-дэхи ба 2-дохи жэлээ һуралсажа байгшадта. 10.50—«Дуровтанай уг» — телевизионно фильм. 11.50—Үхибүүдтэ зорюулагдаһан фильм—«Последнее лето детства»—3 серитэй уран һайханай фильм. 3-дахи сери. 12.55—Хоккей. Нүхэд ёһоной уулзалга. «Чикаго Блэк Хоукс» (США)—ЦСКА. 12.55—«О тебе» —телефильм. 16.15—17.15 — Забһарлалга. УЛААН-ҮДЭ. 17.15 — «Обвиняются свидетели»—баримтата фильм. 18.15—Байгал. 18.35—«Зүүн Сибирь» —киножурнал. 18.45—«Ажахыгаа шэнэ ёһоор эрхилхэ». Республикын өөһэдыгөө хүтэлбэрилгэдэ, өөһэдынгөө олоһон мүнгөөр өөһэдыгөө хангалгада оролгын эрхэ байдалда бухгалтерай тоо бүридхэлэй үүргэ тухай. 19.20—«Байгал шадархи нютагта». 20.05—Байгал (буряадаар). 20.15—«Парти ба общество». Арадай депутадуудай Соведүүдэй һунгалтада зорюулжа, городской партийна организациин абаһан платформо. МОСКВА. 21.00—«Амгалан нойрсогты, багашуул!» 21.15—Ритмическэ гимнастика. 21.45—«Харгын аюулгүйе сахихын түлөө». 21.50—РСФСР-эй һайн дуратанай духовой оркестрнүүдэй конкурсын лауреадуудай концерт. 22.30—«Зеленый фургон» — уран һайханай фильм. 1-дэхи, 2-дохи серинүүд.

Редактор
Р. Б. ГАРМАЕВ.

В. Д. ЛЫГДЕНОВА

Республикын олониитэ ехэ хүнөө гээбэ — байгша оной январиин 6-да РСФСР-эй габьяата артистка, доцент Вера Дашиевна Лыгденова наһа бараба.

В. Д. Лыгденова Түнхэнэй райондо 1919 оной декабриин 15-да үгытэй таряашанай бүлэдэ түрэһэн юм. 1935 ондо ВЛКСМ-эй райкомой шиидхэбэреэр Улаан-Үдын искусствын техникумдэ һурахаяа эльгээгдэһэн. Техникум дүүргэһэнэйнгээ удаа хүгжэмэй театрта хүдэлжэ эхилһэн байна. Вера Дашиевна Лыгденова 1940 ондо Москвада үнгэргэгдэһэн Буряадай искусствын 1-дэхи декадада хабаадалсаһан юм.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай жэлнүүдтэ 1943 онһоо Вера Дашиевна Буряад-Монголой АССР-эй концертнэ бригадын бүридэлдэ оролсожо, 2-дохи Белорусска фронт дээрэ концертнүүдые табилсаһан, 1945 ондо Зүүн фронт дээрэ концертнэ бригадатай ябалсаһан юм.

1948 ондо тэрээндэ Буряад-Монголой АССР-эй габьяата артистын нэрэ зэргэ олгогдоо һэн.

1949 ондо Вера Дашиевна Н. Римский-Корсаковой нэрэмжэтэ Ленинградай гүрэнэй консерваторидо һурахаяа оробо. Тэрэнээ түгэсхөөд, театртаа бусаа һэн. Түрэл театрайнгаа тайзан дээрэ артистка бүхэдэлхэйн ба оронойнгоо оперно репертуарһаа олон тоото мартагдашагүй образуудые байгуулаа: М. Мусоргскиин «Борис Годуновто»— Мнишек, А. Даргомыжскиин «Русалкада»— княгиня, Д. Вердиин «Трубадурта»— Азучена, М. Глинкын «Иван Сусанинда»— Ваня, Н. Римский-Корсаковой «Снегурочкада» — Лель, Т. Хренниковэй «В бурю» — эхэ. Театртаа сүг гастрольдо Сибириин ба Алас-Дурна зүгэй, Ураалай ба оронойнгоо урда зүгэй олон хотонуудаар, Монголой Арадай Республикаар ябалсаһан юм. 1966 ондо Ленинградай консерваториин дэргэдэхи аспирантура дүүргээ.

1959 ондо РСФСР-эй габьяата артистын нэрэ зэргэдэ хүртэһэн байна.

Вера Дашиевна олониитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг байгаа. Үнэн сэхэ коммунист, В. Д. Лыгденова КПСС-эй горкомой бюрогой гэшүүнээр, партийна организациин секретаряар олон удаа һунгагдаһан байна.

Олон жэлэй туршада Бухэ-

УЛАСХООРОНДЫН ШЭНЖЭЛГЭ

ЗҮҮН ЕВРОПО: РЕВОЛЮЦИОННО ШЭНЭ...

Тиимэшье үни бэшэл даа. Варшавска Договорой эмхиин эгээл дээдэ хуралда ерэхэдээ, Болгариин делегациие Т. Живков, ГДР-эй — Э. Хонеккер, Чехословакиин — Г. Гусак, Румыниин — Н. Чаушеску толгойлдог бэлэй. Хэблэл, телевидени, кинохронико, газетэнүүдтэ гарадаг фото-зурагууд болбол эдэнэр лэ хадаа тус оронуудай эгээл хүндэтэй хүтэлбэрилэгшэд гээшэ гэһэн бодолые удаан болзорто манай тархи толгойдо үлөөһэн байна бшуу. Тэдэ мүнөө болоходо түрүүшээр нэрлэгдэгшэ хоёрынь тушаалһаа буулгагдаһан, партиһаа гаргагдаһан байна. Гурбадахинь хүдэлмэрээ орхиһон, дүрбэдэхинь буудуулһан байна бшуу. Эдэ бүхыдөө үнгэрһэн жэлэй һүүлэй һаранuудта Зүүн Европын бүхы гүрэнүүдтэ революционно шэнэдхэлгын үйлэ хэрэгүүдэй болоһые гэршэлнэ ха юм. Берлиндэ ба Софида, Прагада ба Бухарестдэ болоһон уршагта үйлэ хэрэгүүд хадаа социализмые демократитай холбохо шухала гэһэн бодомжые шэнэ ехэ хүсэтэйгөөр дахин батадхаа гээд М. С. Горбачев совет арадта шэнэ жэлээр хандаһан хандалга соогоо тэмдэглээ бэлэй.

Шэнэ жэлэй урдахана Румыниин арад зон Чаушескугай тогтооһон диктатурые унагааба. Хорин табан жэлэй туршада ороной хүн зониие айлгажа, һүрдөөжэ байһан журам хэдыхэн үдэрэй туршада үгы болгогдоо ха юм. Энэ үйлэ хэрэг болбол юу гэршэлнэб гэхэдэ, хэрбээ арад зоной эрхэ сүлөөгэйнгөө түлөө бодоо хада ямаршье хүсэн тэрэнэй урда тэсэхэгүй байна бшуу. Ушар юуб гэхэдэ, энэ орондо тусгаар һургагдаһан, буу зэбсэгээр түгэс хангагданхай сэрэгэйхид арад зоной бодоходо, урдаһаань юушье хэжэ шадахагүй байгаа ха юм.

Чаушескугай тогтооһон засаг хадаа эгээл баруунай шэглэлые баримталдаг журамһаа балай илгардаггүй байгаа гэжэ олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдэй мэдээсэлнүүд сооһоо элирнэ. Генерал Пиночедэй Чилидэ тогтооһон засагтал адли Румынидэ демократи ба эрхэ сүлөө хүн зондо олгогдоогүй байба бшуу. Чилидэ үнгэрэгдэһэн һунгалтын дүнгүүдэй ёһоор генерал Пиночет засаг түрэһөө бууха болоо һаань, харин Чаушеску засаг буляалдажа, шуһата үйлэ хэрэгүүдые үүсхэбэ ха юм.

Хэдыхэн жэлэй саада тээ манай ухаанда оройдоо орохогүй үйлэ хэрэгүүдэй гэршэнэр болонобди. Социалис гүрэнүүдтэ коммунис партинууд өөрынгөө хүтэлбэрилхы үүргые алдаха юм гэжэ хэнэй тархида

ПЕНДЖАБАЙХИД ЭТИГЭН НА...

Амритсар ошохо харгыда гарахада, һанаа сэдьхэлни тэгшэрһэн шэнги болобо. Ногооржо байһан полинууд, шоссейн хажуугаар бодхоогдоһон олон тоото һууринууд һубарилдан үнгэрнэ. Саахарай тростник ашаһан трактор, машинануудшье ушарна. Энэнь Пенджабай таряашадай туха сүлөөгүй хүдэлжэ ябаһыень гэршэлнэ. Тус штат Индиин эгээл баян газарнуудай нэгэн гээд суудатай гараһаар үнинэй юм.

Пенджабай үрэжэлтэ газарһаа баян ургаса хурягдана. Эндэхи хүн зоной олзо орон дотороо эгээл дээдэ хэмжээндэ хүрэнэ гэжэ тоологдоно. Гэбэшье Пенджабта амгалан тайбан байдал сахигданагүй. Ушар юуб гэбэл, Пакистанай газар дайда дээрэһээ һүүлшын табан жэлэй туршада сикх экстремистнүүд нэбтэрэн орожо, гай һүйд ушаруулһаар. Индиин арми тэдэниие энэ хугасаа соо хоёр дахин Амритсарһаа үлдэһэн байха.

Тус хотодо дүтэлхэдэ, сэрэгэй постнууд, армиин лагерьнууд, сэрэгэй грузовигууд олошорно. Гэбэшье Амритсар хото ороходо, амгалан тайбан байдалай тогтожо эхилһые гэршэлһэн юумэнүүд олон. Энэ 700 мянган хүн зонтой хотын үйлсэнүүдээр велорикшэнүүд, мотоциклистнүүд һүндэлнэ,

---

Кино, театрнуудта

ТЕАТР ОПЕРЫ И БАЛЕТА
«Травиата»— в 19.

РУССКИЙ ТЕАТР ДРАМЫ
Новогодние представления — в 15-30, премьера «Диоген»— в 19-30.

«ДРУЖБА»
«Князь Удача Андреевич» — в 9-40, 11-30, 13-20, 15-10, 17, 19, 21. Зеленый зал —«Она с метлой, он в черной шляпе»— в 11-30, «Маньчжурский вариант»— в 9-50, 13-20, 15 (удл.), 17-20, 19, 20-40.

«ЭРДЭМ»
«Чудесный лес»— в 9-40, 11-10, 10, «Две стрелы»— в 12, 16-10, «Хон Гиль Дон»— в 14-10, 18-10, 20-20 (удл.).

«ПРОГРЕСС»
Красный зал—«Хон Гиль Дон» 12-40, 14-20, «Сэр»— в 16, «Приговорённый»— в 18, 21-40 «Приключения Квентина Дорварда, стрелка королевской гвардии»— в 19-50.

«ОКТЯБРЬ»
«Тринадцатая невеста принца» — в 9-40, 11-20, «Хон Гиль Дон»— в 12-40, 14-40, «Однажды в Америке (3 с.)— в 16-30, 20-10.

«ВОСТОК»
«Дружок веселого бесенка» — в 14, «Однажды в Америке» (3 с.)— в 15-30, 19-30.

«БАЙКАЛ»
«Кувырок через голову»— в 16, «Две стрелы»— в 18-30, 20-30.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: индекс 670000

УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23 редактор —2-50-96, приемная —2-54-54, зам. редактора —2-68-08, зам. редактора — 2-62-62, отв. секретарь —2-50-52, секретариат —2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды —2-60-91, 2-56-23; промышленности и строительства —2-61-35, сельского хозяйства —2-64-36, 2-63-86; советского строительства и быта —2-69-58, культуры и школ — 2-60-21, 2-57-63, информации —2-34-05, переводов —2-54-93, писем и селькоров —2-67-81, корректорская —2-33-61, выпускающие — 2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин —91-1-44, Северобайкальск —35-73, п. Хоринск —55-6-99

Республиканская типография государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли. г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 3. Н-0030. Заказ № 7. Индекс 04613.